

**ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ТА БІЗНЕСУ

***«Академічна доброчесність:
реалії та перспективи
утвердження в науковому
середовищі»***

Львів 2022

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ТА БІЗНЕСУ

*«Академічна доброчесність:
реалії та перспективи
утвердження в науковому
середовищі»*

матеріали круглого столу за участю радників академічних груп та викладачів факультету управління фінансами та бізнесу

25 травня 2022 р.

Академічна доброчесність: реалії та перспективи утвердження в науковому середовищі : матеріали круглого столу за участю порадників академічних груп та викладачів факультету управління фінансами та бізнесу. – 25 травня 2022 р. – Львів: ФУФБ, 2022. – 99 с.

Упорядник: *Ю. В. Шушкова*

Комп'ютерне верстання: *В. Ю. Ситник*

Праці друкуються в авторській редакції. Відповідальність за точність, достовірність та зміст поданих матеріалів несуть автори.

Матеріали круглого столу розраховані на широку читацьку аудиторію: наукових працівників, викладачів закладів вищої освіти, інтелектуальну еліту, а також усіх, хто цікавиться питанням оновлення університетської освіти.

Наша адреса:

Львівський національний університет імені Івана Франка,

Факультет управління фінансами та бізнесу,

Рада порадників

79038, м. Львів, вул. Коперника, 3, каб. 202.

<http://financial.lnu.edu.ua>

ЗМІСТ

Блащук-Дев'яткіна Н. З., Петик Л. О. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	6
Бобко Л. О. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	11
Васьків О. М. ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ ПРОСТОРИ.....	15
Ватаманюк-Зелінська У. З., Попович Д. В. КУЛЬТУРА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ.....	19
Герасименко О. В. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ УТВЕРДЖЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	22
Гончарук С. М., Приймак С. В. ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ СУЧАСНОГО ПРОФЕСІОНАЛА З ОБЛІКОВИХ ДИСЦИПЛІН.....	24
Долбнєва Д. В. ПЛАГІАТ: ПРОФІЛАКТИКА, МЕТОДИ БОРОТЬБИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ.....	30
Задорожна А. В. ЩОДО ПРОБЛЕМИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ТА НАУКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ УКРАЇНИ.....	35
Клепанчук О. Ю. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ.....	38
Комарницька Г.О. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ЗВ'ЯЗОК З ПРОФЕСІЙНИМ СТАНОВЛЕННЯМ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	43
Лобода Н. О., Чабанюк О. М. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ЕТИЧНОМУ ДИСКУРСІ: СТРУКТУРА І ФУНКЦІЇ.....	49

Маліновська О. Я. ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: РЕАЛІЇ СУЧАСНОСТІ.....	53
Пак Н. Т. ДОБРОЧЕСНІСТЬ ПОВИННА БУТИ У ВСЬОМУ.....	57
Решота О. А. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ.....	62
Сич О. А. ЗАПОБІГАННЯ ПОРУШЕНЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СТУДЕНТСЬКИХ РОБОТАХ.....	66
Смолінська С. Д. ВИЯВЛЕННЯ ПРОЯВІВ АКАДЕМІЧНОЇ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ: СИНЕРГІЯ НАУКОВЦЯ ТА ПРОГРАМНИХ ЗАСОБІВ ПЕРЕВІРКИ НАУКОВИХ РОБІТ	69
Старух А. І. КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ЗВО.....	73
Татарин Н. Б. ВАЖЛИВІ СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УТВЕРДЖЕННЯ В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	76
Шевчук І. Б. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ І РЕАЛІЇ В УМОВАХ КАРАНТИНУ ТА ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	81
Шот А. П. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ЇХ ДОТРИМАННЯ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	84
Шушкова Ю. В., Західна О. Р. ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ПОШИРЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	88
Ярема Я. Р. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В НАУКОКОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	92

Ясіновська І. Ф.

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД БОРОТЬБИ З АКАДЕМІЧНОЮ
НЕДОБРОЧЕСНІСТЮ.....96

*Блащук-Дев'яткіна Н. З., к.е.н., доц.
доцент кафедри фінансового менеджменту,
Петик Л. О., к.е.н., доц.
доцент кафедри фінансового менеджменту
Львівський національний університет ім. І. Франка*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Стрімке запровадження елементів дистанційного й онлайн-навчання у зв'язку із ізоляцією під час пандемії та реалій війни порушує проблему зростання академічної нечесності.

Проте ми маємо розуміти, що всі опинилися у новій, незвичній, дуже незатишній ситуації, отже, головне сьогодні, зокрема й в освіті, - зберегти спокій і допомогти одне одному знизити рівень тривожності.

Освіта належить до стресових видів людської діяльності. Підготовка до дистанційних занять, а в «терміновому» порядку й поготів, вимагає суттєво більших зусиль викладача, аніж традиційні способи освіти. Рівень самоорганізованості студентів, які опинилися у незвичних для них умовах, може бути суттєво гіршим за звичайний. Студентам також знадобилось навчитися застосуванню нових інструментів онлайн-освіти та краще опанувати прийоми самоосвіти. Студенти і викладачі у новій ситуації проводитимуть значно більше часу перед комп'ютером, що не є легким дозвіллям. Це час «різкої зміни підходів до навчання і викладання».

Викладання і навчання у поточних умовах має спиратися на наступне.

Найперше, навчальний матеріал доводиться скорочувати. Не слід намагатись зберегти повний обсяг матеріалу певного курсу. Натомість необхідно для себе визначити ключове, центральне в курсі й зосередитись на тому, щоб допомогти студентам більш глибоко опрацювати це вузке коло питань [3].

Ближче до кінця семестру відповідно скоротити обсяг матеріалу, що виноситься на підсумковий контроль та/або іспит. По-друге, детально інформувати студентів про особливості продовження навчального семестру. Слід регулярно узгоджувати з ними частоту, розклад, способи проведення дистанційних занять, обов'язково повідомляти про зміни програми курсу (якщо таке виникає). Отже, необхідно виробити спільне бачення викладача зі студентами щодо подальшої взаємодії.

Крім того, студентам слід пояснити, що вимоги етичного кодексу університету й академічної доброчесності нікуди не зникають через запровадження дистанційних методів навчання. Дотримання цінностей доброчесності (повага, довіра, справедливість, відповідальність, чесність, мужність) - особливо важливе в часи складних подій і викликів. Студенти навчаються по-різному в звичайних умовах. Вони так само по-різному навчатимуться за допомоги дистанційних інструментів і методів. Головне для викладача зараз - підтримати студентів, а для адміністрації університету - підтримати і студентів, і викладачів.

Однією із складових роботи викладача є проведення відеолекцій. Для їх організації можна обирати один із запропонованих варіантів.

1. Синхронні в часі лекції зі студентами за допомоги таких програм для відеоконференцій, як Zoom або Teams. Можливо, буде простіше проводити онлайн-лекцію удвох із колегою: коли один викладач читає лекцію, другий в цей час слідкує за технічними параметрами зв'язку, збирає у коментарях й озвучує питання слухачів.

2. Запис відео своєї лекції завчасно. І в подальшому надати матеріали студентам через систему дистанційного навчання (Moodle) або просто завантажити відео на YouTube.

3. Не проводити відеолекції, якщо не відчувається в цьому достатньої впевненості або не має необхідного обладнання. Слід обмежитись надсиланням студентам текстових навчальних матеріалів.

4. Можна запропонувати студентам прослухати лекції, близькі за темою до курсу, на одній із платформ онлайн-курсів. Серед таких українських сервісів є проекти EdEra, VUMOnline, Prometheus. Американський сервіс Coursera пропонує студентам будь-якого університету світу повний безкоштовний доступ до своїх курсів [3]. Кілька українських університетів вже приєдналися до цієї програми. Окрім згаданого, в роботі викладача існують інші види робіт, які не применшують їх важливості.

Виконання різноманітних письмових робіт - традиційний метод навчання, який дуже добре працює в дистанційній освіті. Для забезпечення якості необхідно приділити більше уваги наданню розгорнутих коментарів до кожної роботи. Доречно розмістити роботи студентів у спільному доступі (наприклад, у гугл-документах) і надати студентам завдання для коментарів роботи одне одного [2].

Можливе виконання короткої письмової роботи без оцінки (англ. ungraded assignment): студент одержує бал за фактом вчасної підготовки завдання, незалежно від змісту роботи.

Організувати онлайн-дискусії (у форматі форуму, коментарів) центром, навколо якого зосереджується вивчення даного курсу. Технічно нескладно організувати таку дискусію у закритій групі у соціальній мережі. Один із методів проведення такої дискусії можна втілити у студентських міні-групах. На початку тижня можна обрати певну «проблему тижня». Сформулювати до неї спочатку питання з нижніх щаблів таксономії Блума (на «знання» та «розуміння» проблеми). Студенти дадуть свої відповіді. Наступного дня додати питання із середнього щабля таксономії (на «застосування» або «аналіз» знань). Ще за два дні наведіть питання на «оцінювання» обраної проблеми. Студенти в такому завданні мають: а) відповідати на питання; б) коментувати відповіді одне одного; в) доповнювати порушену тему власними новими питаннями; г) за підсумками дискусії підготувати повноцінний допис, який «синтезує» проведений аналіз проблеми, та опублікувати його у форматі блогу (статті).

Написання контрольної роботи або іспиту в присутності викладача, який може завадити списуванню та одержанню сторонньої допомоги, у дистанційній освіті втілити важко або неможливо.

Тому для студентів надавати завдання, які виконуватимуться «із відкритою книжкою». Зокрема, надавати студентам тести із складними питаннями на опрацювання інформації. Якщо використовується для такого тестування спеціальну програму, то дати студентам кілька (скажімо, 5) спроб на виконання тесту. Після кожної спроби студент має бачити кількість правильних відповідей, але не бачити, на які з питань він відповів правильно. У дистанційному екзамені немає сенсу давати питання на відтворення інформації – оскільки будуть відповіді, скопійовані з Вікіпедії. Натомість можна пропонувати студентам творчі питання, можливо, із правом вибору двох питань з чотирьох запропонованих. Можна обмежувати час від надання студентам тесту чи екзаменаційних питань до завершення прийому відповідей, а можна (для «дуже творчих», складних питань) цього не робити.

Список використаних джерел

1. Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV «Про електронні документи та електронний документообіг» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> .
2. Лист МОН від 27.03.2020 р. № 1/9-178 «Щодо завершення 2019/20 навчального року». URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodozavershennya-201920-navchalnogo-roku>
3. Академічна доброчесність URL: <https://www.skeptic.in.ua/wp-content/uploads/Integrity-bulletin-08.pdf>

*Бобко Л.О, к. пед. н., доц.
доцент кафедри публічного адміністрування
та управління бізнесом
Львівський національний університет ім. І. Франка*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Якісні зміни в системі вищої освіти диктують умови формування нових підходів до організації освітнього процесу, створення інноваційних механізмів побудови комунікації, підвищення рівня навчання та викладання. Відтак, дотримання принципів академічної доброчесності постає як неодмінна норма корпоративної культури науково-педагогічних працівників та студентства – усієї академічної спільноти.

Зміни до Закону України «Про вищу освіту», внесені на підставі закону «Про освіту», значно посилили увагу закладів вищої освіти до питань академічної доброчесності. Нормативно визначено, що академічна доброчесність – це, передусім, сукупність етичних правил, а вже після цього – правила, визначені законом, яких слід дотримуватись у процесі навчання, викладання та реалізації наукової діяльності. Так, відповідно до ст. 42 Закону України «Про освіту» академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1]. У ст. 1 Закону України «Про вищу освіту» закріплено, що академічна доброчесність – сукупність етичних принципів та визначених Законом України «Про освіту», цим Законом та іншими законами України правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [2].

Нормативну базу системи забезпечення академічної доброчесності у Львівському національному університеті імені Івана Франка становлять: «Положення про забезпечення академічної доброчесності у Львівському національному університеті імені Івана Франка», «Кодекс академічної доброчесності Львівського національного університету імені Івана Франка», «Декларація про дотримання академічної доброчесності працівником у Львівському національному університеті імені Івана Франка», «Декларація про дотримання академічної доброчесності здобувачем вищої освіти у Львівському національному університеті імені Івана Франка». Цими документами описано механізми впровадження принципів академічної доброчесності в науковий та освітній процеси.

Основними фундаментальними засадами культури академічної доброчесності у ЛНУ імені Івана Франка визначено [3]:

- дотримання високих професійних та етичних стандартів у всіх сферах діяльності Університету – освітній, науковій, науково-технічній, мистецькій та інноваційній;
- виконання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну науково-педагогічну діяльність;
- формування особистості із врахування головних принципів патріотичного, правового, екологічного виховання;
- утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадської позиції та відповідальності, вміння вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами вищої освіти;
- об'єктивне оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти в Університеті передбачає [3]:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання;
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної(наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

З метою визначення стану академічної доброчесності у виші, у 2022 році викладачами кафедри публічного адміністрування та управління бізнесом було проведене соціологічне опитування на тему: «Академічна доброчесність: стан та фактори впливу».

Студентам запропонували відповісти на такі питання:

1. Чи доводилося Вам (і як часто) списувати?
2. Які Ви можете назвати причини списування?
3. Чи доводилось Вам давати списувати?
4. Чи засуджуєте Ви тих, хто списує?
5. Чи доводилося Вам складати іспити, де не можна було списати?
6. Як ви вважаєте: списування – це явище позитивне чи негативне?
7. Чи знаєте Ви, що таке «академічна доброчесність»?
8. Яким чином можна запровадити «академічну доброчесність»?

На перше питання ствердно відповіли 98 % студентів, тобто списувати доводилось практично кожному. Часто доводилось списувати 61% опитаних; не часто – 33%; відповідь «списував інколи» зустрічається у 18%. До причин списування 75% опитаних студентів відносять низький рівень засвоєння матеріалу; 58 % назвали «бажання отримати вищий бал», 37% зазначили, що бажають мати авторитет серед одногрупників; 11% відповіли, що вдаються до

списування через лінощі. Дають списувати 95% студентів і майже стільки ж не засуджують тих, хто списує. Студентам доволі часто доводилось складати іспити, де не можна було списати, це зазначило 86% опитаних. Негативно ставиться до списування більше ніж половина опитаних (58 %), 31% студентів займають нейтральну позицію, і лише 11% вважають списування позитивним явищем. Більшість опитаних студентів (83%) розуміють сутність дефініції «академічна доброчесність»; у своїх формулюваннях вони зазначали, що це: «...етичні правила навчання та наукової діяльності»; «...законодавчі правила, які використовують в освітньому процесі викладачі і студенти»; «...надання достовірної інформації про результати досліджень; дотримання авторських прав, інтелектуальної власності тощо». Серед запропонованих шляхів запровадження академічної доброчесності цікавою ідеєю студентів стала пропозиція створити на факультеті студентську раду доброчесності. Це дасть можливість забезпечувати дотримання правил доброчесності та спонукатиме до створення власних академічних /студентських законів тощо. Як бачимо, студенти часто ставляться до списування як до звичного явища та не вважають його чимось негативним. Це свідчить про нерозуміння того, що отримані бали є показником засвоєних знань та здобутих компетентностей, необхідною умовою усвідомлення молоді власної готовності до виконання професійних завдань.

Академічна доброчесність є одним із важливих складників системи цінностей вищої школи, відтак, важливим стає усвідомлення кожним учасником освітнього процесу морально-етичних норм та персональної відповідальності, всі: і викладачі, і студенти повинні дотримуватись засад академічної доброчесності, культивувати довіру, справедливість, чесність, повагу, порядність та професіоналізм. Це важливе та невідкладне завдання, пріоритетний напрям діяльності української науково-освітньої спільноти.

Список використаних джерел

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Відом. Верховної Ради України*. 2017. № 38–39. ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 23.05.2022)

2. Про вищу освіти : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Відом. Верховної Ради України. 2014. № 37–38. ст. 2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>(дата звернення: 23.05.2022)

3. Кодекс академічної доброчесності Львівського національного університету імені Івана Франка URL: <https://lnu.edu.ua/about/university-today-and-tomorrow/documents/>.(дата звернення: 23.05.2022)

Васьків О. М.

*ст. викл. кафедри цифрової економіки та бізнес-аналітики
Львівський національний університет ім. І. Франка*

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ

Згідно зі статтею 42 Закону України «Про освіту» академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання і провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1]. Напрямами досягнення академічної доброчесності відповідно до цього закону є: адекватність та добросовісність оформлення посилань у наукових текстах, дотримання законодавства про авторське право й суміжні права, надання достовірної інформації та об'єктивність оцінювання результатів навчання.

Складовими академічної недоброчесності є (рис. 1).

Рис. 1. Складові академічної недоброчесності

Джерело: розроблено автором за [2].

Коли мова заходить за академічну доброчесність, то говоримо про такі ключові цінності, що визначаються як фундаментальні (рис. 2).

Рис. 2. Ключові цінності при формування академічної доброчесності

Джерело: розроблено автором за [3].

З метою забезпечення якості вищої освіти та наукової діяльності викладачами провідних кафедр закладів вищої освіти України здійснюється перевірка наукових робіт на плагіат. Перевірці на плагіат підлягають твори,

створені здобувачами освіти всіх рівнів: кваліфікаційні роботи випускників, наукові статті та тези, курсові роботи, реферати, есе тощо. Перевірка на плагіат проводиться за допомогою сервісів відкритого доступу на різних етапах підготовки робіт.

У працях Лупаренко Л. А. досліджено найпоширеніші програми антиплагіатної експертизи до яких можна віднести: AntiPlagiarism.NET, Compare Suite, Etxt antiplagiat, StrikePlagiarism, text.ru, Advego Plagiatus, Плагиата.NET, Plagiarism-Detector Personal, Viper, Unicheck, Plagium та інші. Деякі з цих ресурсів є платними, але на відміну від безкоштовних, вони дозволяють порівнювати роботи не тільки з інтернет-джерелами та власною академічною базою закладу, але й здійснювати пошук у роботах, написаних українською, англійською, французькою та багатьма іншими мовами (наприклад, онлайн-сервіс Unicheck) [4, 5].

При формуванні культури академічної доброчесності варто прислухатися до порад, які розроблені дослідниками актуального питання, а саме: сформулювати основний документ, Кодекс честі, який буде визначати політику академічної доброчесності в Університеті; до обговорення актуальної теми долучати першокурсників, які потребують чіткого роз'яснення; запроваджувати дисциплін для розвитку навичок академічного письма; організовувати активну інформаційну кампанію – веб-сторінка на сайті, інформація в соціальних мережах, різноманітна друкована продукція від буклетів до банерів [6].

Узагальнюючи результати досліджень, констатуємо, що принципи академічної доброчесності сьогодні успішно впроваджуються в освітнє середовище, разом з тим академічна доброчесність, чесне здобуття якісної освіти є ключем до успіху нашої країни.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту», Ст. 42 від 05.09.2017 № 2145-VIII https://kodeksy.com.ua/pro_osvitu/statja-42.htm
2. Основи формування культури академічної доброчесності в бібліотеці : інформаційний огляд / автори-укладачі: Якуніна Н. В., Чинюк А. А.,

Руденко Я. В. ; редколегія: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, Я. Є. Сошинська, О. О. Сербін; Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка ; Українська бібліотечна асоціація. – Київ : УБА, 2016. – Електрон. вид.: веб сайт. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/19732/1/Academ_1_12.pdf

3. Мирошниченко Ю. В., Жердєв М. Д. Доброчесність у системі Кодексу Честі університету: веб сайт. URL: <https://kart.edu.ua/wp-content/uploads/2020/05/tezy-nmk-2019.pdf>

4. Лупаренко Л. А. Інструментарій виявлення плагіату в наукових роботах: аналіз програмних рішень. Інформаційні технології і засоби навчання/ 2014. №2 (40). С. 151 - 169. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1050>.

5. Програмне забезпечення для перевірки наукових текстів на плагіат: інформаційний огляд / автори-укладачі: А. Р. Вергун, Л. В. Савенкова, С. О. Чуканова ; редколегія: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, Я. Є. Сошинська ; Українська бібліотечна асоціація. Київ : УБА, 2016. Електрон. вид. – 1 електрон. опт. диск (CDROM). 36 с. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/12843/1/Savenkova1.pdf>.

6. Не карати, а навчати: практичні поради щодо формування культури академічної доброчесності у студентів: веб сайт. URL: <https://saiup.org.ua/novyny/ne-karaty-a-navchaty-praktychni-porady-shhodo-formuvannya-kultury-akademichnoyi-dobrochesnosti-u-studentiv>

Ватаманюк-Зелінська У.З., д.е.н., проф.

професор кафедри фінансового менеджменту

Попович Д.В., к.е.н., доц.

доцент кафедри фінансового менеджменту

Львівський національний університет ім. І. Франка

КУЛЬТУРА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Дотримання принципів академічної доброчесності належить до однієї з основних цінностей корпоративної культури університетської спільноти закладів вищої освіти. Правове підґрунтя створення доброчесного академічного середовища в університетах формує Закон України «Про освіту». Його нормами визначено сутність поняття «академічна доброчесність»; охарактеризовано особливості дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними, науковими працівниками, здобувачами освіти та сформульовано види порушень академічної доброчесності й види академічної відповідальності за це [1]. Академічна доброчесність вважається певним показником соціально-економічного, культурного та демократичного суспільства, поєднуючи в собі етичні норми й правила поведінки людини в освітньо-науковому середовищі, та механізми їх реалізації на практиці.

Зазвичай дотримання академічної доброчесності у закладах вищої освіти базується на заходах щодо виявлення академічного плагіату. Проте, важливу роль у цьому процесі відіграє академічна культура та етика академічних взаємовідносин. Так, академічну культуру фахівці характеризують як культуру університету; інтелектуально-етичну систему цінностей, мотивацій, що визначають професійну діяльність в освіті та науці. Вона ґрунтується на педагогічно адаптованому досвіді і відповідальності учасників навчального процесу.

Сучасне розуміння цінностей академічної культури було сформульовано в Бухарестській декларації етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європі. До них, зокрема, віднесено: інтелектуальну свободу та соціальну

відповідальність; відповідальність дослідників і вчених не тільки за процес досліджень (вибір теми, методи...), але й за їх результати; прагнення окремих наукових співтовариств до співпраці в світовому масштабі; право вчених на свободу наукових поглядів, усунення від участі в проєктах, які суперечать моральним переконанням; самоцінність інтелектуальної роботи незалежно від того, коли буде отримано результат [2]. Таким чином, культура академічної доброчесності передбачає не тільки академічну свободу, але й відповідальність.

Водночас, формування академічної культури базується на:

- принципах гуманізації навчального процесу й особистісної орієнтації; академічної етики й академічної взаємодії;
- фундаментальності освіти та її професійної спрямованості;
- інтеграції змісту навчальних дисциплін мовно-комунікативного та професійнопредметного спрямування;
- застосуванні сучасних інтерактивних методів і прийомів навчання та контролю знань;
- функціонування ресурсно-консультаційних центрів з академічної комунікації.

Саме утвердження принципів академічної культури та доброчесності в навчальних закладах слугує передумовою розбудови сильної громадянської культури в суспільстві в цілому. Культивування у молоді поваги до свободи та гідності людини, її індивідуальності, до інтелектуальної власності та авторських прав є важливою гуманітарною складовою здійснення успішних реформ в українському суспільстві. Порушення культурних норм призведе до нівеляції гідності людини, що завжди породжує порушення цінностей і поведінки, призводить до ослаблення та деморалізації колективу, суспільства. Людині чесній і законслухняній академічна доброчесність ніяким чином зашкодити не може, і, до речі, саме такі люди це нововведення сприймають спокійно [3, с. 6].

Здорова академічна культура є чинником успішного розвитку суспільства. Вона знаходить своє вираження в писаних і неписаних нормах, які

визнаються академічною спільнотою, і обумовлена широким спектром явищ, які регулюють і визначають життя академічних установ на основі сформованих традицій, угод, звичаїв [4].

Зауважимо, що академічна культура формує середовище академічної доброчесності і є необхідною його складовою. Саме академічна культура ґрунтується на заходах для запобігання порушень академічної доброчесності та проявів академічного шахрайства, а не на покаранні за їх вчинення. Академічна культура не може бути перенесена чи запозичена. Проте, вивчення європейських практик є важливою основою для розробки власних методів та засобів розвитку академічної культури, адаптованих до реалій соціально-економічного розвитку держави, правового регулювання та ментальності.

Не менш важливу роль у справі формування культури академічної доброчесності відіграє ідея підготовки лідерів, які спроможні надихати, мотивувати, забезпечувати здійснення комплексних заходів із формування у здобувачів вищої освіти поваги до авторських прав, налагодження чесних партнерських відносин в освітньому процесі [5].

Чесність у навчанні, наукових дослідженнях, отриманні наукових ступенів та вчених звань повинна ґрунтуватися на законних, прозорих, справедливих, передбачуваних, послідовних та об'єктивних критеріях. Вільний обмін ідеями і свобода самовираження ґрунтуються на взаємній повазі всіх членів академічної спільноти незалежно від їх ієрархічного статусу. Відсутність подібного обміну негативно позначається на академічній і науковій творчості.

Розвитку академічної культури сприятиме процес удосконалення академічної грамотності здобувачів вищої освіти та науково-педагогічного персоналу закладів вищої освіти. Це дасть змогу активізувати освітній процес, поєднуючи наукову та навчальну роботу. Таким чином, - передбачаючи процеси оновлення змісту освіти, - формується інноваційне академічне середовище.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Бухарестська декларація етичних цінностей і принципів вищої освіти у Європі. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://docplayer.com/36182114-Buharestskaya-deklaraciya-eticheskikh-cennostey-i-principov-vysshego-obrazovaniya-v-evrope.html>
3. Артем Артюхов та ін. Рекомендації щодо забезпечення принципів академічної доброчесності / укладачі: підкомісія 303 «Академічна доброчесність» / 2016 р. - 24 с.
4. Ковальський Б.М. Фундаментальні цінності академічної доброчесності. Академічна доброчесність: виклики сучасності / Збірник наукових есе учасників наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 1 – 13.10.2018). – Варшава, 2018. – 162 с.
5. Драч І.І., Слободянюк О.М. Порушення академічної доброчесності: причини та ставлення студентів. Електронний ресурс. Режим доступу: http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/70/part_1/44.pdf

Герасименко О.В., к.е.н., доц.

доцент кафедри публічного адміністрування

та управління бізнесом

Львівський національний університет ім. І. Франка

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ УТВЕРДЖЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У АКАДЕМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Питання дотримання академічної доброчесності у наш час набуває все більшої актуальності, оскільки прослідковується прямий зв'язок доброчесності із якістю освіти в цілому. Складно не погодитись з Андрущенко В. П., який зазначає, що «освіта, інтелектуальний розвиток сьогодні виступають у якості

стратегічного ресурсу суспільного поступу і одночасно могутнім фактором самореалізації особистості, її конкурентноздатності, добробуту і комфорту» [1, с. 14].

Високої якості освіти, відповідної міжнародним стандартам, можливо досягнути лише завдяки створенню середовища відповідальності та чесності у закладах освіти різних рівнів. Зазначимо, що мотивація студентів до навчання може бути досить різною: одні хочуть отримати якісні знання і високу оцінку, як підтвердження власного інтелекту, знань та зусиль; інші вважають високу оцінку гарантією призначення стипендії, можливістю визнання з боку рідних та друзів; також, є група студентів, яких цікавить можливість продовжувати навчання з мінімальною оцінкою тощо. То того ж нерідко студенти критичніше за викладачів оцінюють свої зусилля та працю своїх колег [2].

Академічна недоброчесність здатна зруйнувати систему навчання, перетворюючи навчальний процес на його імітацію. Нечесність в освіті має негативний вплив на все суспільство, оскільки створює систему, за якої неможливо досягнути успіху чесним шляхом. Відповідно, подібне суспільство не може бути успішним у довготривалій перспективі.

Загальновідомо, що економічно розвинені країни характеризуються високим рівнем освіти, науки та академічної доброчесності. Розуміння практичної цінності знань, наявність тісного взаємозв'язку їх рівня та можливості отримати високооплачуване перспективне місце праці, забезпечивши собі та рідним високий рівень якості життя, спонукає студентів у розвинутих країнах відповідальніше ставитися до виконання завдань, а також до підтримки академічної доброчесності. Орієнтація на практичне застосування знань є чудовим стимулом для відповідального ставлення студентів до навчання. Кожен викладач та студент повинен усвідомлювати, що досягнення успіху кожного зокрема і всієї країни в цілому є результатом постійної наполегливої праці.

Оскільки навчальні заклади мають можливості для створення умов для самовдосконалення особистості, вони об'єктивно повинні бути осередками

вирощування суспільної еліти. Кожен студент має не лише реалізує себе в професії, а й відчувати «...свою відповідальність за близьких, країну, планету» [3, с. 40]. Талан духовної еліти «...полягає у неперервній, невидимій для суспільства, але завжди продуктивній інтелектуальній діяльності» [3, с. 33]. Суспільство зацікавлене в розвитку еліти, оскільки вона здатна стати суб'єктом самоідентифікації. Духовна еліта не може утворитися автоматично, без втручання кваліфікованих викладачів, вона потребує постійної уваги та підтримки.

Щоб створити сприятливе середовище для розвитку академічної доброчесності, потрібні взаємна довіра, повага, відповідальність, постійна системна робота у стінах вищих навчальних закладах. Доцільно сформувати нові підходи до проведення наукової та академічної діяльності всередині академічної та університетської спільнот. Варто розробляти, доопрацьовувати спільно зі студентами кодекси честі, роз'яснювати студентам, що являє собою плагіат, у чому полягає його негативний вплив на формування освіченої нації, виховувати академічну культуру. Своєю чергою, в статутах університетів доцільно чіткіше прописати механізми протидії та запобігання плагіату.

Будь-які прояви академічного шахрайства мають бути вилучені із норм суспільних відносин. А цього можна досягнути лише на базі двостороннього свідомого бажання студентів та викладачів.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. П. Три кроки назустріч освіті / В. П. Андрущенко // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. пр. Ч. 1 / Нац. техн. ун-т «Харківський політехнічний ін-т». — Харків : НТУ «ХП», 2002. С. 14–19.

2. Академічна доброчесність: як запустити процес змін [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.kse.org.ua/uk/about/kse-news/?newsid=1563>.

3. Зязюн І. А. Духовна еліта у суспільстві: інтелігентність і громадянськість / І. А. Зязюн // Проблеми та перспективи формування

національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. пр. Вип. 1 (5) / Нац. техн. ун-т «Харківський політехнічний ін-т». — Харків : НТУ «ХПІ», 2003. С. 32–41.

Гончарук С.М., к.е.н., доц.

доцент кафедри обліку, аналізу і контролю

Приймак С.В., к.е.н., доц.

доцент кафедри обліку, аналізу і контролю

Львівський національний університет ім. І. Франка

ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ СУЧАСНОГО ПРОФЕСІОНАЛА З ОБЛІКОВИХ ДИСЦИПЛІН

Згідно Закону України про «Освіту» від 05.09.2017 №2145-VIII, стаття 42 «Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1], Тобто це правила, яких потрібно дотримуватися під час створення власних проектів, якщо вона користується допоміжною інформацією (зокрема не включати до свого проекту чужі роботи без посилання на них.

Кафедра обліку, аналізу і контролю готує висококваліфікованих професіоналів, які володіють сучасними знаннями та практичними навиками з обліку, оподаткування, аналізу, аудиту, фінансових розслідувань та вміють їх застосовувати для вирішення завдань системи управління підприємств та організацій, прийняття ефективних рішень для задоволення потреб держави, суспільства, бізнесу, державного сектора економіки на міжнародному, національному, регіональному (територіальному) рівнях на основі принципів гуманності та захисту суспільних інтересів.

Професіонали у своїй діяльності повинні дотримуватись правил професійної етики, які викладені у Кодексі етики професійних бухгалтерів [2].

Під професійною етикою розуміють набір правил, що визначає поведінку працівників під час виконання службових обов'язків, та встановлення моральних відносин між працівниками. Наші фахівці працюють у суспільних інтересах, здійснюють діяльність не в інтересах конкретної особи чи організації, а для широкого кола користувачів. Кодекс етики визначає основні принципи, поведінку та правила захисту інтересів професійних бухгалтерів, завдяки яким вони можуть реалізовувати свою діяльність та діяти саме в суспільних інтересах.

Головним завдання Кодексу є встановлення етичних вимог для аудиторів-практиків, бухгалтерів з метою забезпечення гарантії високої якості їхньої роботи та задоволення інтересів суспільства і держави. Цей Кодекс запроваджує фундаментальні принципи етики та правила надання бухгалтерських та аудиторських послуг. Вони обов'язкові для виконання усіма бухгалтерами та аудиторами під час надання ними послуг.

Інвестори, кредитори, працедавці та інші сектори ділової спільноти, уряди та громадськість в цілому можуть покладатися на штатних професійних бухгалтерів. Штатні професійні бухгалтери несуть одноосібно, або разом з іншими особами відповідальність за підготовку та подання фінансової та іншої інформації, на яку покладаються як організації, які їх винаймають, так і треті сторони. Вони можуть також нести й відповідальність за забезпечення ефективного управління фінансами та за надання компетентних порад з широкого кола ділових питань.

Штатний професійний бухгалтер може бути найманим працівником, що отримує заробітну плату, партнером, директором, керівником-власником, волонтером або іншим працівником, який працює на одну чи більше організацій. Юридична форма його зв'язків з організацією, що винаймає його, не впливає на етичну відповідальність, покладену на штатного професійного бухгалтера.

Штатний професійний бухгалтер несе відповідальність за досягнення законних цілей організацією, що винаймає його. Кодекс не переслідує мету

завадити штатному професійному бухгалтерові нести цю відповідальність, а лише розглядає обставини, за яких можуть створюватись конфлікти з його абсолютним обов'язком дотримуватись фундаментальних принципів.

Штатний професійний бухгалтер часто займає високу посаду в організації. Чим вищою є його посада, тим більше його можливості впливати на події, практику та ставлення. Саме тому від штатного професійного бухгалтера очікується, що він буде сприяти розвитку в організації, яка винаймає його, культури, що базується на етиці та підкреслює важливість, яку керівництво організації приділяє етичній поведінці.

Існує широке розмаїття обставин, що можуть являти собою загрозу дотриманню фундаментальних принципів, багато з яких під належать до наступних категорій [2]:

- а) загроза власного інтересу;
- б) загроза власної оцінки;
- в) загроза захисту;
- г) загроза особистих стосунків; та
- д) загроза тиску.

Основні етичні принципи [2]:

- чесність;
- об'єктивність;
- професійна компетентність та належна ретельність;
- конфіденційність;
- професійна поведінка.

Сучасний фахівець повинен застосовувати свої знання, досвід, навички, враховувати обставини та факти при прийнятті рішень тобто використовувати концептуальний підхід з дотримання основоположних принципів та разом з тим застосовувати професійне судження, щоб прийняти обґрунтовані рішення та спланувати свої дії.

Аудитор або бухгалтер не повинні нехтувати новими обставинами чи інформацією, оскільки вона може безпосередньо вплинути на їх професійне судження.

Потрібно здійснювати ідентифікацію загроз дотриманню основоположних принципів – тобто зрозуміти якого характеру загроза виявлена. Всього їх п'ять – загроза власного інтересу, загроза власної оцінки, загроза тиску, загроза особистих стосунків, загроза захисту.

Всі ці принципи можна поєднати з академічною доброчесністю.

Таблиця 1

Фундаментальні цінності академічної доброчесності

Фундаментальні цінності	Характеристика
Чесність	Академічні спільноти доброчесності просувають пошук істини й знання через інтелектуальну та особисту чесність у процесі навчання, викладання, наукових досліджень і надання сервісів по дорученню адміністрації
Довіра	Академічні спільноти доброчесності стимулюють і покладаються на клімат взаємної довіри. Клімат довіри заохочує і підтримує вільний обмін ідеями, який у свою чергу дає можливість науковим пошукам реалізуватися найповнішою мірою
Справедливість	Академічні спільноти доброчесності встановлюють чіткі й прозорі очікування, стандарти для підтримання справедливості у стосунках між здобувачами вищої освіти, викладачами та адміністративним персоналом
Повага	Академічні спільноти доброчесності цінують інтерактивну, кооперативну та партисипативну природу навчання і пізнання. Вони поважають та вважають за належне розмаїття думок та ідей
Відповідальність	Академічні спільноти доброчесності покладаються на принципи особистої відповідальності, що підсилюється готовністю окремих осіб і груп подавати приклад відповідальної поведінки. Підтримують взаємно узгоджені стандарти, а також вживають належних заходів у випадку їхнього недотримання
Мужність	Для розбудови й підтримання академічних спільнот доброчесності потрібно більше, ніж просто вірити в фундаментальні цінності. Трансформація цінностей від розмов про них до відповідних дій, їхнє відстоювання в умовах тиску і труднощів потребує рішучості, цілеспрямованості і мужності

Джерело: Складено за даними [3].

Міжнародний центр академічної доброчесності при Ратлендському інституті етики, Університет Клемсон в Південній Кароліні, розробив документ

“Фундаментальні цінності академічної доброчесності” (Fishman 2012). За цим підходом, академічна доброчесність – це відданість академічної спільноти, навіть перед лицем труднощів, шести фундаментальним цінностям: чесності, довірі, справедливості, повазі, відповідальності й мужності.

Академічній доброчесності протиставляється категорія академічної недоброчесності (academic misconduct, dishonesty), основні прояви якої знаходимо у таких видах діяльності:

- академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження;
- фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;
- фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;
- списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації;
- обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності;
- хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального;
- необ’єктивне оцінювання – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти.
- надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод;
- вплив у будь-якій формі на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ’єктивного оцінювання результатів навчання [3].

Академічна доброчесність, чесне здобуття якісної освіти є ключем до успіху нашої країни, а молодь готова зробити крок на зустріч змінам і

почуватися більш впевнено, висловлюючи власну думку, здобуваючи якісну освіту та будуючи кар'єру, покладаючись на власні сили.

Список використаних джерел

1. Закон України про «Освіту» від 05.09.2017 №2145-VIII.
2. Кодекс етики професійних бухгалтерів Рада з Міжнародних стандартів етики
3. <https://www.pdau.edu.ua/content/pryncypy-akademichnoyi-dobrochesnostiбухгалтерів>. URL: <https://utka.su/ZkxJR>

Долбнєва Д. В., к.е.н.

доцент кафедри обліку, аналізу і контролю

Львівський національний університет ім. І. Франка

ПЛАГІАТ: ПРОФІЛАКТИКА, МЕТОДИ БОРОТЬБИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Проблема плагіату в українській науці й освіті виникла досить давно, про що свідчить факт виокремлення поняття «академічної доброчесності» у Законі України «Про освіту», яким у пункті 1 статті 42 академічна доброчесність визначена як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

Згідно Закону України «Про освіту» основні види порушення академічної доброчесності поділяються на види (рис. 1).

Проте закріплення у законодавстві поняття «академічної доброчесності» – це лише перші кроки на шляху, який передбачає створення єдиної правової бази і вироблення дієвих механізмів для боротьби з плагіатом.

Рис. 1. Види порушення академічної доброчесності згідно Закону України «Про освіту»

Джерело: [1].

Протягом останніх років проблема боротьби з академічною недоброчесністю неодноразово опинялася в центрі суспільної уваги, однак цій боротьбі завжди бракувало системності, а її результати, як правило, обмежувались викриттям чергового плагіатора із середовища високопосадовців, політичної чи наукової еліти.

В Україні найпоширенішим видом порушення академічної доброчесності є саме плагіат (включно з використанням робіт і дисертацій, які продаються на комерційній основі) та списування.

Так за проведеними дослідженнями плагіат у певній формі практикують 93 % студентів, і в середньому не менше 50 % дисертацій не відповідають мінімальним стандартам академічної якості, містять плагіат [2].

Плагіат наукових робіт з Інтернету без належних бібліографічних посилань є найпоширенішою формою списування: його назвали 75 % викладачів і 60 % студентів, а 41% викладачів і 39 % студентів вказали, що студенти виконують завдання, привласнюючи роботи однокурсників чи випускників [2].

Поширеною формою плагіату в Україні є придбання курсових, дипломних робіт і, навіть, дисертацій у приватних компаній, науково-викладацького складу або інших студентів.

Основними чинниками поширення плагіату в студентському середовищі є:

1) необхідність виконання великого обсягу письмових робіт протягом навчального семестру/року;

2) повторюваність/неактуальність тем письмових робіт/розрив між темами та сучасними/актуальними/цікавими потребами;

3) відсутність практичного застосування (перспективи застосування) результатів робіт;

4) відсутність розуміння необхідності та мети написання письмових робіт (не профільні, не цікаві, застарілі предмети);

5) відсутність чітких та універсальних норм щодо оцінки оригінальності текстів, а також її вплив на загальну оцінку письмової роботи тощо [3].

Цінним у боротьбі із плагіатом є досвід провідних країн світу, де вже давно створено інститут боротьби із плагіатом, який демонструє високі результати боротьби з академічною недоброчесністю, академічним шахрайством і плагіатом у вищій освіті.

На сьогодні у закордонній практиці існує низка методів та інструментів боротьби і профілактики плагіату, найпоширеніші з них:

1. Заснування незалежних органів, діяльність яких направлена на реагування на несправедливі практики у сфері академічної доброчесності.

2. Використання спеціалізованого програмного забезпечення для виявлення плагіату на основі чітких правил і політики щодо його використання.

3. Розробка та імплементація вищими навчальними закладами інституційних політик запобігання і боротьби з плагіатом.

4. Дослідження внутрішніх причин та сучасних освітніх практик у сфері боротьби з плагіатом для вироблення на цій основі відповідних політик, інструкцій, керівництв.

5. Популяризація культури боротьби з плагіатом, у тому числі через навчання студентів академічному письму.

6. Усі наукові праці викладачів, дослідників та співробітників, які використовуються для призначення або просування по службі, мають супроводжуватися декларацією про відсутність плагіату, а також зовнішньою рецензією на кожен роботу, яка подається як мінімум двома особами, що мають рівноцінну чи вищу академічну кваліфікацію, ніж кандидат на посаду та ін.

Самі ж методи профілактики плагіату об'єднано у три групи (рис. 2).

Рис. 2. Методи профілактики плагіату

При виявленні фактів порушення академічної доброчесності, зокрема вчинення плагіату до викладачів, дослідників та освітян, викритих в плагіаті, за кордоном застосовуються санкції, які передбачають:

- догану;
- письмове попередження;
- призупинення окремих прав викладачів, дослідників та освітян;
- пониження в академічній посаді чи функціональному рангу;
- позбавлення права бути висунутим на професора чи старшого дослідника;
- звільнення із закладу;

- анулювання сертифікату (про вчений ступінь), отриманого від університету;
- звільнення академічного працівника із займаної посади [4].

В Україні у відповідності до Закону України «Про освіту» відповідальність за порушення академічної доброчесності залежно від винних осіб поділяється на два блоки (табл. 1).

Таблиця 1

Відповідальність за порушення академічної доброчесності

Відповідальність за порушення академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками	Відповідальність за порушення академічної доброчесності здобувачами освіти
1. Відмова у присудженні наукового ступеня чи присвоєння вченого звання.	1. Повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо).
2. Позбавлення присудженого наукового (освітньо-творчого) ступеня чи присвоєного вченого звання.	2. Повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми.
3. Відмова в присвоєнні або позбавлення присвоєного педагогічного звання, кваліфікаційної категорії.	3. Відрахування із закладу освіти (крім здобувачів загальної середньої освіти).
4. Позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади.	4. Позбавлення академічної стипендії.
	5. Позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання.

Джерело: [1].

Отже, за результатами проведеного дослідження, вважаємо, що українській вищій школі на часі переходити до ефективних дій, імплементуючи фундаментальні етичні цінності академічної доброчесності, які зарекомендували себе в провідних країнах світу. В той же час для розбудови цілісної та ефективної системи забезпечення академічної доброчесності в українській вищій школі доцільно здійснити такі заходи:

1) ввести в чинне освітнє законодавство України чітко визначені та суворі норми відповідальності для студентів, викладачів, науковців за плагіат;

2) створити національну систему збору статистичних даних і моніторингу інформації щодо випадків академічної нечесності в університетах та оприлюднення на їхній основі періодичних відкритих звітів;

3) завершити створення і запустити в дію спеціалізоване програмне забезпечення для виявлення ознак плагіату;

4) створити національну інституцію незалежного арбітражу у сфері академічної доброчесності для вирішення спорів та реагування на несправедливі практики, пов'язані з покаранням за плагіат і списування та ін.

Список використаних джерел

1. Про освіту : Закон України № 2145-VIII від 5.09.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

2. Academic dishonesty - cheating and plagiarism in Ukrainian higher education освітянам. URL: OECD Reviews of Integrity in Education: Ukraine 2017.

– Режим доступу: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/oecd-reviews-of-integrity-in-education-ukraine-2017/academic-dishonesty-cheating-and-plagiarism-in-ukrainian-higher-education_9789264270664-13-en#page1

3. Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку. Східноукраїнський Фонд соціальних досліджень URL: http://fond.sociology.kharkov.ua/images/docs/academ_cult/material.pdf

4. Сацикн В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий концепт. URL: <https://saiup.org.ua/novyny/akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontseptsiya-chy-diyevyj-kontsept/>

Задорожна А.В., к.ф.-м.н., доц.

доцент кафедри цифрової економіки та бізнес-аналітики

Львівський національний університет ім. І. Франка

ЩОДО ПРОБЛЕМИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ТА НАУКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ УКРАЇНИ

Академічна доброчесність – це комплекс морально-етичних норм, яких мають додержуватися науковці та викладачі ВНЗ. Зокрема, ці норми

спрямовані на перешкоджання стороннім особам привласнювати результати чужої наукової праці і видавати їх за свої, тобто запобігають плагіату. В освітньо-науковому середовищі питання плагіату виникають при написанні різних творчих робіт – курсових та дипломних, дисертаційних робіт, статей, тез, монографій, посібників та підручників тощо.

Проблема порушень академічної доброчесності не є чимось новим для України і часто призводить до збитків. Зокрема, це отримання освітніх та наукових ступенів, учених звань особами, які на це не мали би права претендувати. Це видно на прикладі плагіату і часто призводить до збитків. Останнє яскраво проявляється у випадках, коли, завдяки плагіату, освітні та наукові ступені одержують особи, які на це не мали би право претендувати. Наслідком є необґрунтовані витрати на оплату праці таких осіб. Окрім того, спадає загальний рівень підготовки кваліфікованих кадрів, що для всього суспільства тягне за собою економічні втрати (через неможливість працівників фахово виконувати свої обов'язки) та зниження рівня людського потенціалу країни. Слушною також видається думка деяких авторів, що наявність плагіату до того ж означає, що студент не завершив своє навчання.

Отож, підходимо до тези про важливість формування фахового людського ресурсу в Україні. За оцінкою ООН, індекс людського капіталу України протягом 2012–2020 рр. є дуже високим і відповідає рівню країн Європейського регіону. Тож, ураховуючи намагання України повноцінно увійти до Європейської спільноти, є сенс вживати заходів для покращання фахового рівня здобувачів освітніх і наукових ступенів та претендентів на отримання вчених звань.

Слід зазначити, що традиційний спосіб пошуку плагіату не був досить ефективним. Ситуація змінилася з появою комп'ютерних програм для виявлення плагіату, завдяки чому українські навчальні заклади, наукові установи та наукові видання отримали можливість швидко та аргументовано (з посиланням на запозичені джерела) відслідковувати плагіат. На теперішній час існує широкий спектр програм, які використовують як установи, так і приватні

особи. Частина із цих програм є абсолютно безкоштовними або передбачає оплату за обробку текстів лише великих обсягів. Поміж тих програм найбільш знаними є Plagiarism-detector, AdvegoPlagiatus, Content-watch та інші.

Слід зазначити, що боротьба з плагіатом є важливим інструментом розвитку науки, а отже і суспільства, та означає, що Україна намагається відповідати високим європейським стандартам у цій царині. Раніше вітчизняна законодавча база хоча й передбачала захист інтелектуальної власності, проте в ній не акцентувалася увага на академічній доброчесності саме в науковому чи освітянському середовищі. Сьогодні ж в українському законодавстві поняття академічної доброчесності фігурує у Законі «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII (Ст. 42) [1] та Законі «Про вищу освіту» [2] від 28 вересня 2017 року.

Цікавою є думка західних науковців [3] щодо потреби розрізняти два види плагіату – за текстом і за змістом. Плагіат за змістом, очевидно, є завуальованим варіантом перефразування і передбачає використання чужих ідей без указання авторства та, по суті, без продовження концепції автора чи авторів цих ідей. Такий вид плагіату дуже поширений у дисертаційних дослідженнях. Виокремлюють також так званий мозаїчний плагіат – це поєднання прямого плагіату та плагіату-перефразування. Плагіат також можна розрізняти за метою – зумисний та випадковий, за наповненістю – частковий та повний і т.д. [3].

З метою уникнення плагіату деякі зарубіжні науковці радять дотримуватися таких принципів:

- доповнювати власні ідеї, висловлені в раніше опублікованих наукових працях, новими ідеями, результатами своїх дальших досліджень (запобігання самоплагіату);

- не забувати вказувати посилання на автора запозиченої ідеї в публікації та у переліку літератури до неї;

– обов'язково перевіряти тексти своїх наукових праць та навчальних видань на плагіат за допомогою декількох відповідних комп'ютерних програм [4].

З метою активізації боротьби з різноманітними проявами академічної недоброчесності навчальні та наукові заклади не повинні обмежуватися додержуванням норм законодавства, їм належить вживати власні додаткові заходи, спрямовані на забезпечення академічної доброчесності.

Список використаних джерел

1. Про освіту: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page> (дата звернення: 13.05.2022 р.)
2. Про вищу освіту: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page> (дата звернення: 13.05.2022 р.)
3. P. Mohan Kumar, N. Swapna Priya, SVVS Musalaiah, and M. Nagasree. Knowing and Avoiding Plagiarism During Scientific Writing. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4212376/> (дата звернення: 19.05.2022 р.)
4. What Is Plagiarism? URL: <https://www.thoughtco.com/plagiarism-definition-1691631> (дата звернення: 19.05.2022 р.)

*Клепанчук О. Ю. к.е.н., доц.
доцент кафедри фінансового менеджменту
Львівський національний університет ім. І. Франка*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ

Розвиток інформаційних технологій в XXI сторіччі зробив актуальною проблему модернізації системи освіти та академічної доброчесності. В теперішній час питання, яке стосується академічної доброчесності, у дистанційному навчанні а саме: виявлення плагіату у наукових та дипломних

роботах, дисертаціях на здобуття наукових ступенів – постає дуже гостро. В Україні суть такої модернізації найбільше відбилася в Концепції розвитку академічної доброчесності у дистанційній освіті, яка завдяки такому глобальному явищу, як Інтернет, охоплює широкі шари суспільства та стає найважливішим фактором його розвитку [1].

Державною національною програмою «Освіта. Україна XXI століття» [2], передбачено забезпечення розвитку освіти на основі нових прогресивних концепцій, запровадження у навчально-виховний процес новітніх педагогічних технологій та науково-методичних досягнень, створення нової системи інформаційного забезпечення освіти, входження України у трансконтинентальну систему комп'ютерної інформації. В умовах сьогодення, в університетах встановленні жорсткі вимоги до виявлення плагіату, роботи перевіряються спеціалістами і лише після детальної перевірки підлягають чи то випуску, якщо це наукова стаття, чи то допускаються до захисту, якщо це стосується дипломних чи дисертаційних робіт

Крім того, технології дистанційного навчання можуть використовуватись не тільки в дистанційній освіті, а й в інших формах навчання: очній, заочній, експерименті; зокрема, в окремих дисциплінах або в блоках дисциплін, що призначені для підвищення освітнього рівня чи кваліфікації окремих осіб та (або) груп слухачів і там академічна доброчесність не менш важлива і необхідна. Сучасні студенти все частіше користуються неформальними можливостями навчання за допомогою різних відкритих освітніх практик, таких, як використання відкритих освітніх ресурсів (ВОР) і Масивних відкритих онлайн-курсів (МООСs). Дистанційне навчання — це форма організації навчального процесу, що за рахунок використання ІКТ може бути реалізована як в умовах географічної віддаленості студента і викладача, так і безпосередньо в університеті для формування самостійної діяльності студента щодо засвоєння програми навчання за фахом.

Характерні риси дистанційної освіти:

Гнучкість: учні, студенти, слухачі, що здобувають дистанційну освіту, в основному не відвідують регулярних занять, а навчаються у зручний для себе час та у зручному місці.

Модульність: в основу програми дистанційної освіти покладається модульний принцип; кожний окремий курс створює цілісне уявлення про окрему предметну сферу, що дозволяє з набору незалежних курсів-модулів сформувати навчальну програму, що відповідає індивідуальним чи груповим потребам.

Паралельність: навчання здійснюється одночасно з професійною діяльністю (або з навчанням за іншим напрямком), тобто без відриву від виробництва або іншого виду діяльності.

Велика аудиторія: одночасне звернення до багатьох джерел навчальної інформації великої кількості учнів, студентів та слухачів, спілкування за допомогою телекомунікаційного зв'язку студентів між собою та з викладачами.

Економічність: ефективне використання навчальних площ та технічних засобів, концентроване і уніфіковане представлення інформації, використання і розвиток комп'ютерного моделювання повинні сприяти зниженню витрат на підготовку фахівців.

Технологічність: використання в навчальному процесі нових досягнень інформаційних технологій, які сприяють входженню людини у світовий інформаційний простір.

Соціальна рівність: рівні можливості здобуття освіти незалежно від місця проживання, стану здоров'я і соціального статусу [3].

У той час як навчання, засноване на компетенціях, і дистанційне навчання (онлайн-навчання) не є чимось новим, їх поєднання створює революційний підхід до освіти. Мішель Р. Вайз і Клейтон М. Крістенсен пишуть, що в онлайн-навчання, заснованого на компетенціях, є «великий підривний потенціал», оскільки воно включає в себе не тільки правильну модель навчання, але й правильні технології, клієнтів і бізнес-моделі. Вайз і Крістенсен продовжують пояснювати, що провайдери онлайн-навчання, заснованого на компетенціях,

«можуть економічно ефективно комбінувати модулі навчання завдяки їх гнучкості та адаптивності до мінливого ринку праці». Вони роблять це, розбивши навчання не на курси або навіть предмети, але на компетенції, звільняючи навчання від обмежень традиційних інституцій і методів [4].

Інтернаціональність: можливість здобути освіту в навчальних закладах іноземних держав, не виїжджаючи зі своєї країни, та надавати освітні послуги іноземним громадянам і співвітчизникам, що проживають за кордоном.

Нова роль викладача: дистанційна освіта розширює і оновлює роль викладача, робить його наставником-консультантом, який повинен координувати пізнавальний процес, постійно удосконалювати ті курси, які він викладає, підвищувати творчу активність і кваліфікацію відповідно до нововведень та інновацій.

Позитивний вплив на студента (учня, слухача): підвищення творчого та інтелектуального потенціалу людини, що здобуває дистанційну освіту завдяки самоорганізації, прагненню до знань, використанню сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій, вмінню самостійно приймати відповідальні рішення [4].

Спираючись на зарубіжний досвід розвинених країн, які є прикладом освітнього напрямку, а саме приватний університет, розташований у Бостоні, штат Массачусетс. Заклад пропонує онлайн-програми з різних предметів: кримінального права, комп'ютерних інформаційних систем, менеджменту.

Студенти, які навчаються віддалено, зараховуються до того ж факультету, що й на кампусі, мають доступ до навчальних ресурсів та отримують офіційний диплом. Варто розглянути варіант Бостонського університету хоча б тому, що заклад отримав багато нагород за свою дистанційну освіту (зокрема, 21st Century Award for Best Practices in Distance Learning у 2016 році).

Можна обрати бакалаврську, магістерську, докторську програму або ж здобути сертифікат. Щодо умов вступу – кожна програма має свої особливі умови та вартість, тому обирай ту, яка подобається, та дізнавайся всю необхідну інформацію!

До прикладу, ти хочеш здобути ступінь магістра мистецтв. Вартість курсу становитиме \$3,072 за чотири кредити, плюс технологічний внесок (\$60 за кредит) та студентський внесок (\$60 за семестр). Детальніше про умови вступу можна почитати на сторінці Коледжу витончених мистецтв, зокрема потрібно заповнити форму вступу, представити портфоліо та заплатити \$95 доларів внеску. Крім цього, іноземним студентам необхідно продемонструвати результати TOEFL чи IELTS [5].

Флоридський університет/University of Florida Найстаріший навчальний заклад штату Флорида, що входить у ТОП-20 державних університетів. Крім цього, Флоридський університет радо приймає іноземців – його випускників можна знайти у більш ніж 135 країнах світу.

На жаль, закордонні студенти не можуть отримувати державні стипендії, проте можна спробувати знайти приватну фінансову допомогу. University of the People Американський онлайн-університет з унікальною моделлю навчання: освіта практично безкоштовна, за виключенням певних внесків (наприклад, за іспити) [5].

Таким чином, з поширенням у світі нових інформаційних і технічних засобів доставки навчального матеріалу, насамперед з появою Інтернет, у навчальних закладах різних типів склалися передумови появи і розвитку нового напрямку в освіті – дистанційного навчання для студентів з особливими потребами, що ґрунтується на комп'ютерних і телекомунікаційних технологіях. Розробкам дистанційного навчання в зарубіжних країнах приділяється також належна увага в педагогічній теорії та практиці, зокрема проблемам сучасного стану та перспективам розвитку, педагогічному та інформаційному забезпеченню. Дослідження становлення та розвитку системи дистанційної освіти закордоном, яке зумовлено національними традиціями і високими показниками в галузі освіти, а також широким визнанням ідей американської школи дистанційного навчання, має перспективний характер.

Список використаних джерел

1. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів (Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 48/96, прийнята на сорок восьмій сесії ГА ООН 20 грудня 1993 року. – К. : ВГСПО “НАІ України”, 2003. – 40 с.
2. Таланчук, П.М. Супровід навчання студентів з особливими потребами в інтегрованому освітньому середовищі : навчально-методичний посібник / П.М. Таланчук, К.О. Кольченко, Г.Ф. Нікуліна – К. : Соцінформ, 2004. – 128 с.
3. Стефаненко, П.В. Теоретичні і методичні засади дистанційного навчання у вищій школі : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / П.В. Стефаненко ; [Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України]. – К., 2002. – 37 с.
4. Рябченко, О. Все “за” и “против” дистанционного обучения через Интернет. – Режим доступа: <http://www.internews.ru/era/6/6.html>. – Заголовок с экрана, 2003.
5. Шуневич, Б.І. Розвиток дистанційного навчання у вищій школі країн Європи та Північної Америки : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Б.І. Шуневич ; [Інститут вищої освіти АПН України]. – К., 2008. – 36 с.

Комарницька Г.О., д.е.н., доц.

завідувачка кафедри

публічного адміністрування та управління бізнесом

Львівський національний університет ім. І. Франка

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ЗВ'ЯЗОК З ПРОФЕСІЙНИМ СТАНОВЛЕННЯМ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ми всі відчуваємо неприємний шок, коли в новинах з'являється резонансний випадок плагіату у професійній освіті, що викликає багато запитань з боку наукової спільноти. Наприклад, що сталося під час навчання

людини, щоб створити прецедент для обману? Чи могли міцніші стосунки з академічною доброчесністю на початку їхнього навчання запобігти цьому порушенню?

Практика академічної доброчесності здобувачами вищої освіти виходить за рамки подання письмових робіт без плагіату. У певному сенсі воно навіть виходить за межі володіння навчальною дисципліною, щоб зрозуміти суть кодексу поведінки людини. Зростає кількість робіт, які вказують на те, що стосунки, які здобувачі вищої освіти формують із академічною доброчесністю під час навчання, допомагають створити етичну основу та систему прийняття рішень, щоб керувати професійними зусиллями та їх загальним рухом у житті.

Репутаційні ставки високі для закладів вищої освіти, які поділяють певну ступінь відповідальності за випуск і кваліфікацію здобувачів вищої освіти за обраною ними спеціальністю. Це також переходить до післяуніверситетського досвіду, коли здобувачі вищої освіти стають випускниками, які представляють свій університет у зовнішньому світі. Це викликає запитання: що можуть зробити фахівці в галузі освіти, щоб посіяти зерно академічної доброчесності, яке підтримає відданість чесності протягом усього життя?

Потрібно акцентувати увагу про зв'язок між академічною доброчесністю здобувачів вищої освіти та професійною академічною доброчесністю. У опублікованому дослідженні американських вчених [2] про вплив досвіду академічної доброчесності на етичну поведінку на робочому місці було висунули гіпотезу, що учні, які повідомляють про свою участь у нечесній поведінці в середній школі, з більшою ймовірністю повторяють цю модель у вищій освіті та на професійній практиці (2020, оновлене дослідження). Змінні, які вони вимірювали, включають: шахрайство в цілому, фальсифікацію інформації, використання несанкціонованої підтримки та плагіат або перефразування без посилань.

Адаптувавши опитування, розроблене Дональдом Маккейбом ((Donald L. McCabe), президент-засновник і голова комітету з питань членства Центру академічної доброчесності, професор з менеджменту та глобального бізнесу в

Університеті Ратгерса (Rutgers University – Newark, Newark), щоб охопити сприйняття та поведінку, про які вони повідомляють, про етичність, вони визначили, що «Це навчання академічної доброчесності виходить за межі класної кімнати та університетського контексту і стає етичним зразком поведінки в робочому та особистому середовищі [1]».

Основний висновок цього дослідження полягав у тому, що чим суворіші правила для здобувачів вищої освіти щодо академічної нечесності, тим етичніше вони поведуться за межами університету. Ключовим висновком тут є те, як уявлення про серйозність академічного проступку впливає на остаточний вибір поведінки здобувачів вищої освіти у професійному контексті. На додаток до підтвердження того, що враження від шахрайства формуються протягом шкільних років і залишаються стабільними в дорослому віці. Дональд Маккейб [1] підтримує думку про те, що чим більше викладачі звертають увагу на серйозність і наслідки обману, щоб створити прецедент, тим більша ймовірність, що здобувачі врахують це у прийнятті ними майбутніх рішень.

Дослідницьке дослідження світових науковців, щодо того, чи пов'язана академічна нечесність з неетичною поведінкою у професійній практиці, також підтверджує цей зв'язок. У ньому була використана вибірка здобувачів вищої освіти-інженерів, які працювали повний робочий день за обраною професією на момент дослідження, до завершення навчання. Дослідники виявили суттєві спільні риси між процесом прийняття рішень щодо академічної нечесності та неетичної поведінки у професійній практиці: «Багато здобувачів вищої освіти, незважаючи на зміни в контексті від середньої школи до університету та на робочому місці, будуть досягати того ж самого кінцевого результату, рішення, коли зіткнулися зі спокусою вести девіантну поведінку».

Наслідки для фахівців освітянської спільноти визначають прихильність до програм академічної доброчесності, яка має бути основою для вирішення того, що в кінцевому підсумку є дуже серйозною траєкторією чесності здобувачів вищої освіти та її соціальних наслідків. Потрібен час, щоб

сформувані переконання в тому, що чиниш «правильно» (чи неправильно) і щоб воно проникло в свідомість здобувачів.

Науковці стверджують, що частина етичної поведінки професіонала пов'язана з усвідомленням ризиків або серйозності втягнення в академічну нечесність. Недостатньо переконати здобувачів вищої освіти у важливості дотримання критеріїв доброчесності, необхідно також створити середовище, де обман чи обман дуже важко практикувати. Таким чином, якщо здобувачі вищої освіти можуть ухилятися від методів виявлення плагіату і не зіткнутися з наслідками, нечесна робота та ярлики стають нормою, оскільки їх «винагороджують» проходженням навчального курсу або закінченням навчання.

З точки зору виявлення, фіксувати кожен інцидент неправомірної поведінки педагогам нереально вручну або повністю самотійно. Згідно з нашим досвідом, брак часу та відсутність переконливих доказів для підтвердження неправомірної поведінки (особливо щодо шахрайства третьою стороною) є одними з найбільших факторів, з якими стикаються педагоги. Хоча теорія та навчання завжди лежать в основі будь-якої програми академічної доброчесності, існує також потреба в технології та програмному забезпеченні для підтримки систематичного застосування та інтуїтивно зрозумілого, безперебійного процесу для здобувачів вищої освіти. Для початку, програмне забезпечення для визначення схожості тексту, наприклад, для виявлення ненавмисного або навмисного плагіату, може забезпечити вкрай необхідний нагляд для викладачів і надати здобувачам можливість самотійно виправляти, таким чином нейтралізуючи каральний елемент і зосереджуючись на можливості формування навчання.

Дослідження на основі опитування за замовленням Управління з питань навчання та технологій уряду Австралії розглянули культуру та практику академічної доброчесності в Австралії та виявили, що здобувачі вищої освіти вищих навчальних закладів частіше цікавляться інтерактивними онлайн-ресурсами, а не традиційними способами та методами. Інші бажані методи

включають інформаційні програми, вправи у групі та орієнтаційні семінари. Крім того, опитані здобувачі вищої освіти продемонстрували міцне теоретичне розуміння академічної доброчесності, але бажали більше можливостей застосувати ці концепції. Розгортання раніше згаданих резонансних випадків плагіату у вищій школі, коли вони трапляються, є чудовим способом проілюструвати, що це не добрий шлях, який ставить під загрозу їхній характер та репутацію.

Якщо розглянути визначення академічної доброчесності Міжнародного центру академічної доброчесності [3]: «прихильність, навіть перед обличчям біди, шести фундаментальним цінностям: чесності, довіри, справедливості, поваги, відповідальності та мужності», це визначення не визначає роль здобувачів вищої освіти чи викладачів щодо закладу, а скоріше говорить про їх основні мотиви як особи чи громадянина.

Наслідки та дисциплінарні заходи є важливою опорою у формуванні академічної доброчесності, яке говорить про мотивацію та прагнення здобувачів вищої освіти до успішного життя. Закріплені принципи академічної доброчесності в письмовій формі відповідно до цінностей та очікувань університету, не виходячи за рамки інституційної політики чи кодексу поведінки. Повернення всього цього до особистих цінностей, які впливають на здобувачів, зберігатимуться і після навчання в університеті, і наголос на компоненті «кодексу честі» програми доброчесності, посилить це відчуття особистого вкладення.

Дослідження науковців академічної доброчесності, підтверджують, що кодекси честі ефективні для зменшення обману здобувачів вищої освіти, але також уточнюють що цей успіх, як правило, залежить від середовища спілкування, яке засуджує нечесність. Хоча було б важко змоделювати сценарій на робочому місці, щоб здобувачі вищої освіти краще розуміли, як академічна доброчесність є зародковим елементом неправомірної поведінки на робочому місці, рівень справжнього навчання все ще може бути досягнутий. Змусити здобувачів вищої освіти відповідати перед своїми однокласниками (і

потенційними однолітками-професіоналами) є однією з таких стратегій для розширення поняття особистої відповідальності. Це може мати форму експертної оцінки та групової роботи; ефективно імітувати робоче місце, що рідко є індивідуальним заняттям, а скоріше об'єднані зусилля з більшим колективним поглядом.

Незважаючи на те, що в навмисних актах обману здобувачів вищої освіти задіяна комплексна мережа факторів, є впевнення в тому, що якщо ми культивуємо культуру, в якій здобувачі вищої освіти вважають себе «громадянами доброчесності», академічна доброчесність – і, відповідно, професійна чесність легше вкорениться і менше піддаватиметься корупції. Найбільша перевага культури доброчесності не може бути зменшенням обману здобувачів вищої освіти. Натомість навчання цінності життя в спільноті довіри може бути корисним на все життя.

Список використаних джерел

1. McCabe, D. L., Butterfield, K. D., & Treviño, L. K. (2006). Academic Dishonesty in Graduate Business Programs: Prevalence, Causes, and Proposed Action. *Academy of Management Learning & Education*, 5(3), 294–305. <https://doi.org/10.5465/AMLE.2006.22697018>
2. Карпентер, Д.Д., Хардінг, Т.С., Фінеллі, Сі Джей, і Пассоу, Х.Дж. (2004). Чи пов'язана академічна нечесність з неетичною поведінкою у професійній практиці? Дослідницьке дослідження. *Наука та інженерна етика*, 10 (2), 311-324.
3. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP) – [Проект сприяння академічній доброчесності в Україні \(Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP\)](#)

Лобода Н.О., к.е.н., доц.

*доцент кафедри обліку, аналізу і контролю
Львівський національний університет ім. І. Франка*

Чабанюк О.М., к.е.н., доц.

*доцент кафедри обліку, контролю, аналізу та оподаткування
Львівський торговельно-економічний університет*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ЕТИЧНОМУ ДИСКУРСІ: СТРУКТУРА І ФУНКЦІЇ

В умовах сучасного стану євроінтеграції України до освітнього та культурного простору заклади вищої освіти відіграють вирішальну роль у формуванні певних цінностей, установок і моделей поведінки, котрі визначатимуть місце молодих спеціалістів у дорослому житті. Саме тому формування принципів академічної культури та доброчесності у науково-освітніх закладах є підґрунтям для розбудови сильної громадянської культури в суспільстві в цілому. Найважливішим засобом інституціоналізації академічної доброчесності є застосування цього і похідних від нього понять у державну освітню та наукову системи через Закони України "Про освіту" від 05.09.2017 р. (стаття 42), "Про вищу освіту" від 01.07.2014 р. (окремо визначає зміст поняття доброчесності в академічній площині) та "Про наукову і науково-технічну діяльність" від 26.11.2015 р.

Феномен академічної нечесності (недоброчесності, недоброчесності) є багатограним та може набувати різних проявів. Академічна доброчесність (англ. *Academic integrity*. Термін *integer* з лат. означає "довершений, повний, цілісний". *Integrity* – "довершеність, повнота, цілісність" – означає такий психологічний стан людини, який характеризується її внутрішньою гармонією, стійкістю і послідовністю морального образу) - це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової

(творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

Аналізуючи нормативно-правове законодавство та наукові праці спробуємо навести основні форми прояву академічної доброчесності (табл. 1).

Таблиця 1.

Прояви академічної доброчесності [1, 2, 3, 4]

№ з/п	Категорія	Характеристика
Фундаментальні цінності академічної доброчесності		
1.	чесність	академічні спільноти доброчесності підсилюють роль інтелектуальної та особистої чесності під час пошуку істини та здобуття знань, навчання, викладання, проведення досліджень та виконання професійних обов'язків
2.	довіра	академічні спільноти доброчесності плекають довіру як цінність та прагнуть сформувати атмосферу взаємної довіри. Атмосфера довіри заохочує та сприяє вільному обміну ідеями, які, у свою чергу, дають змогу науковому пошукові повністю реалізуватися
3.	справедливість	академічні спільноти доброчесності встановлюють чіткі та прозорі очікування, норми та практики, які підтримують справедливість під час співпраці студентів, викладачів та адміністрації
4.	повага	академічні спільноти доброчесності цінують інтерактивний, кооперативний та колегіальний характер навчання. Вони шанують, поважають думку інших та зважають на різні точки зору чи ідеї
5.	відповідальність	академічні спільноти доброчесності опираються на засади особистої відповідальності, поєднаної із бажанням кожної особи та груп осіб бути гідним зразком для наслідування, дотримуватися взаємно обумовлених стандартів роботи та вчасно реагувати на випадки порушень академічної доброчесності
6.	відвага	для сталого розвитку спільнот доброчесності замало лише вірити у фундаментальні цінності. Трансформувати розмови про цінності в активну дію та відстоювати їх, зіткнувшись із тиском з боку інших чи їх відмінними від власних поглядами, вимагає цілеспрямованості, відданості та відваги
Порушенням академічної доброчесності		
1.	академічний плагіат	оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства
2.	самоплагіат	оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів
3.	фабрикація	вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях
4.	фальсифікація	свідома зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються

		освітнього процесу чи наукових досліджень
5.	списування	виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання
6.	обман	надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування
7.	хабарництво	надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі
8.	необ'єктивне оцінювання	відоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти
Дотримання академічної доброчесності та відповідальність за порушення академічної доброчесності		
1.	педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками	<i>Дотримання академічної доброчесності передбачає</i>
		<ul style="list-style-type: none"> • посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей
		<ul style="list-style-type: none"> • дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права
		<ul style="list-style-type: none"> • надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність
		<ul style="list-style-type: none"> • контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти
		<ul style="list-style-type: none"> • об'єктивне оцінювання результатів навчання
		<i>Відповідальність за порушення академічної доброчесності</i>
		<ul style="list-style-type: none"> • відмова у присудженні ступеня освітньо-наукового чи освітньо-творчого рівня чи присвоєнні вченого звання
		<ul style="list-style-type: none"> • позбавлення присудженого ступеня освітньо-наукового чи освітньо-творчого рівня чи присвоєного вченого звання
		<ul style="list-style-type: none"> • відмова в присвоєнні або позбавлення присвоєного педагогічного звання, кваліфікаційної категорії
		<ul style="list-style-type: none"> • позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади
2.	здобувачами освіти	<i>Дотримання академічної доброчесності передбачає</i>
		<ul style="list-style-type: none"> • самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей)
		<ul style="list-style-type: none"> • посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей
		<ul style="list-style-type: none"> • дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права
		<ul style="list-style-type: none"> • надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації

		<i>Відповідальність за порушення академічної доброчесності</i>
		<ul style="list-style-type: none"> • повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо) • повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми • відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту) • позбавлення академічної стипендії • позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання
Права особи, стосовно якої порушено питання про порушення нею академічної доброчесності		
1.	ознайомлюватися з усіма матеріалами перевірки щодо встановлення факту порушення академічної доброчесності, подавати до них зауваження	
2.	особисто або через представника надавати усні та письмові пояснення або відмовитися від надання будь-яких пояснень, брати участь у дослідженні доказів порушення академічної доброчесності	
3.	знати про дату, час і місце та бути присутньою під час розгляду питання про встановлення факту порушення академічної доброчесності та притягнення її до академічної відповідальності	
4.	оскаржити рішення про притягнення до академічної відповідальності до органу, уповноваженого розглядати апеляції, або до суду	

За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що академічна доброчесність є одним із важливих факторів успішності навчальних закладів вищої освіти, їх науково-педагогічних працівників, наукових і педагогічних працівників, випускників та необхідною та важливою складовою освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII "Про освіту". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page#Text>

2. The Bucharest Declaration on Ethical Values and Principles of Higher Education in the Europe Region. URL: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03797720500083922?journalCode=chee20>

3. Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII "Про вищу освіту". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

4. Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII "Про наукову і науково-технічну діяльність". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>

*Маліновська О. Я., к.е.н., доц.
доцент кафедри публічного адміністрування
та управління бізнесом
Львівський національний університет ім. І. Франка*

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: РЕАЛІЇ СУЧАСНОСТІ

Соціальний та економічний розвиток будь-якої країни чи регіону завжди базується на науковому підґрунті. Саме наука створює інструменти для технологічного, економічного та соціального розвитку. Однак в умовах глобалізації інформаційних потоків проблеми масових недостовірних досліджень призводить до спотворення системи освіти та науки в цілому. Одна з вагомих причин такого стану – недотримання норм академічної доброчесності, а інколи і просто їх нерозуміння.

Важливим є об'єктивне та суб'єктивне сприйняття, а також соціальний вимір проблеми академічної доброчесності. Розуміння власної відповідальності за порушення норм наукової етики з позиції викладачів та студентів безпосередньо визначає сприйняття системи вищої освіти в Україні та формування системи цінностей у молоді під час навчання в закладах освіти.

Академічна доброчесність також є однією з дієвих передумов формування і зміцнення економічної безпеки ЗВО, яка залежить від значної кількості чинників, важелів та індикаторів прямої й опосередкованої дії. Серед даних чинників чільне місце у стратегічному гарантуванні економічної безпеки належить саме академічній доброчесності.

Успішність університету залежить не лише від його місця у рейтингах, а й від сприйняття його студентським, науковим та суспільним середовищем загалом. Тільки в університети, які мають добру репутацію, піде найкращий абітурієнт. Однією з умов здобуття хорошої репутації є академічна доброчесність. Згідно зі статтею 42 Закону України “Про освіту” академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом

правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання і провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та наукових (творчих) досягнень [1]. Напрямами досягнення академічної доброчесності відповідно до цього закону є: адекватність та добросовісність оформлення посилань у наукових дотримання законодавства про авторське право й суміжні права, надання достовірної інформації та об'єктивність оцінювання результатів навчання.

У сфері участі України в світовій системі академічної доброчесності також відбуваються значні зрушення. Зокрема у 2016 році американські ради з міжнародної освіти в партнерстві з Міністерством освіти і науки України й за підтримки посольства США ратифікували Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP), учасниками якого стали 10 університетів. Даний проект передбачає реалізацію трьох компонент: створення суспільної підтримки академічної доброчесності (брендинг); розвиток навичок зі створення університетської бази з академічної доброчесності зі застосуванням міжнародних практик (освіта); норми та виконання. норми на рівні університету й нормативні реформи на рівні міністерства.

Академічні цінності, запропоновані проектом SAIUP, виходять за межі формального сприйняття освітньо-наукової діяльності, та формують ширший суспільний і соціальний простір.

Розуміння необхідності підвищення рівня академічної доброчесності серед студентів передбачає працю двох напрямках:

– підвищення рівня академічної доброчесності професорсько-викладацького складу; – формування системи важелів впливу на студентів.

Перший напрямок потребує окремого глибинного дослідження з урахуванням аспектів подолання опору змінам на системному рівні. Окремі аспекти підвищення рівня академічної доброчесності вже реалізуються, зокрема щодо протидії плагіату.

Одна з визначальних умов реалізації другого напрямку – досягнення успіхів у першому. Крім того, важливим є формування у студентів розуміння сутності академічної доброчесності й застосування окремих її важелів ще з першого курсу навчання. Крок у цьому напрямку – студенти першого курсу підписують декларації про академічну доброчесність, де буде зазначено розуміння сутності явищ списування, прогулів, недоброчесної поведінки, плагіату всіх видів та чітко прописано відповідальність за виявлені факти цих явищ. Зрозуміло, що це не дасть змоги повністю розв'язати проблему, однак створить додаткові можливості донесення до студентів важливої інформації і часткового корегування їх поведінки. Майже в усіх закордонних закладах реалізують документально затверджені програми щодо дотримання академічної доброчесності та відповідальності за її порушення. Їх назви різні (Кодекс академічної доброчесності, Політика академічної доброчесності, Кодекс академічної чи наукової етики або честі тощо [4]), однак їхня сутність визначає систему академічної поведінки студентів і викладачів та відповідальність за її порушення під час освітньо-наукової діяльності. Розробити кодекс академічної доброчесності молодого вченого спробувала група українських учених [2].

Важливим напрямком забезпечення академічної доброчесності у викладацькому та студентському середовищі є боротьба з плагіатом. В умовах заборони використання безкоштовних російських інформаційних ресурсів щодо перевірки на плагіат актуалізувалося питання розроблення відповідної національної системи. Для формування відповідної бази у 2017 році ініційовано створення національного репозиторію академічних текстів, принципи роботи якого детальніше зазначено у [3]. Паралельно з цим триває підписання угод ряду університетів з компанією Unicheck у рамках формування глобальної української системи перевірки наукових текстів. Принцип роботи платформи полягає у використанні системою сучасних технологій та інтуїтивного дизайну для підвищення якості й оригінальності текстів [4]. Це можливе за рахунок доступу до баз даних академічних робіт ЗВО, що уклали відповідну угоду.

Можливою є також індивідуальна перевірка, однак тут застосовують інші принципи роботи. Наразі до проєкту доєднались більш як 90 українських ЗВО. Додатковим аргументом на користь використання даної платформи є її апробація та успішне використання у більш ніж 90 країнах.

Розроблення зазначених платформ та їх інтеграція логічно визначає змістовність їх поєднання. Одним з предметів подальших досліджень у цьому напрямку є юридичне, технічне та організаційне забезпечення інтеграції Unicheck і національного репозитарію академічних текстів, як це зроблено на базі всесвітньої освітньої платформи turnitin [5]. Зазначена платформа turnitin пропонує власне бачення ознак плагіату “10 Types of Plagiarism”, що становить собою перелік видів академічного плагіату (ранжованих за ступенем тяжкості й частотою появи в текстах), укладений на основі результатів опитування близько 900 викладачів ВНЗ світу.

Варто зазначити, що результати роботи програмних продуктів дають змогу визначити лише одну з ознак плагіату, а саме збіг тексту. Повноцінне доведення факту плагіату може бути встановлено лише в судовому порядку. Ширина спектра плагіату значно більша за вказану ознаку, і про нього варто говорити через призму крадіжки думок та ідей, що може бути предметом подальших досліджень у даному напрямку.

Залежно від кожного конкретного правопорушення за плагіат передбачено адміністративну, кримінальну та цивільну відповідальність.

Адміністративна відповідальність у вигляді штрафу передбачена ст. 51-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення за незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності “Незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності (літературного чи художнього твору, їх виконання, фонограми, передачі організації мовлення, комп'ютерної програми, бази даних, наукового відкриття, винаходу, корисної моделі, промислового зразка, знака для товарів і послуг, топографії інтегральної мікросхеми, раціоналізаторської пропозиції, сорту рослин тощо), привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на

об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом, тягне за собою накладення штрафу від десяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення” [6].

Список використаних джерел

1. Про освіту: Закон України від 5.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 6.06.2022.)
2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. фонд “Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики”; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. К. : Таксон, 2016. 234 с.
3. Національний репозитарій академічних текстів: відкритий доступ до наукової інформації : монографія / Чмир О. С. та ін. К. : ДНУ “УкрІНТЕІ”, 2017. 200 с.
4. Сервіс перевірки на плагіат Unicheck. : веб-сайт. URL : <https://unicheck.com>.
5. Education with Integrity : веб-сайт. URL : <https://www.turnitin.com>
Types of Plagiarism : веб-сайт. URL : <http://go.turnitin.com/posters/plagiarism-spectrum>
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 груд. 1984 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення 6.06.2022).

Пак Н. Т., к.е.н., доц.

*доцент кафедри економіки та публічного управління
Львівський національний університет ім. І. Франка*

ДОБРОЧЕСНІСТЬ ПОВИННА БУТИ У ВСЬОМУ

Якісна зміна системи вищої освіти вимагає розроблення нових підходів до навчання та викладання, утвердження чесності та етичних цінностей в

освітньому процесі і науковій діяльності, створення нових механізмів побудови комунікації в закладах вищої освіти, що сприятиме формуванню високої академічної культури, носіями якої будуть науково-педагогічні і наукові працівники та здобувачі освіти [1].

Пошук шляхів, методів та інструментів підвищення рівня академічної доброчесності в освітньо-науковій спільноті є предметом наукових досліджень та дискусій. Зокрема, ґрунтовним є колективне наукове дослідження “Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених”, здійснене за науковою редакцією Н. Сорокіної, А. Артюхова, І. Дегтярьової [2]. Значну увагу автори приділили академічній доброчесності в середовищі молодого науки, у дослідницькій кар’єрі, а також організаційно-технічним та правовим аспектам. В умовах реалізації грантового договору з Посольством США в Україні було проведено ґрунтовне дослідження академічної чесності як основи сталого розвитку університету. Змістовно проаналізувала правове поле протидії академічній недоброчесності Я. Тицька. Категорійний зміст академічної доброчесності досліджено у праці О. Чумак. Заслуговують на увагу і роботи Ю. Малогулко та М. Затхей, І. Тодорової, О. Семенов, Т. Іщенко, Г. Шишкіної, І. Ніколієвої.

Англійські філософи Джеремі Бентам та Джордж Мур вважали, що доброчесність — це протилежність корисливості, це обов’язок, а німецький філософ Густав Радбрух «називав доброчесність позитивною моральною властивістю, високою моральністю конкретної людини» [3].

Важливою складовою державної політики у сфері освіти та принципи освітньої діяльності у Законі України “Про освіту” визначено академічну доброчесність. Цей закон прийнятий Парламентом України 5 вересня 2017 р. Згідно статті 42, академічна доброчесність - це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Для викладачів університету, науково-педагогічних та наукових працівників дотримання академічної доброчесності передбачає: посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти; об'єктивне оцінювання результатів навчання.

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає:

- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти;
- об'єктивне оцінювання результатів навчання.

За порушення академічної доброчесності педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники закладів освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

- відмова у присудженні ступеня освітньо-наукового чи освітньо-творчого рівня чи присвоєнні вченого звання;
- позбавлення присудженого наукового (освітньо-творчого) ступеня чи присвоєного вченого звання;
- відмова в присвоєнні або позбавлення присвоєного педагогічного звання, кваліфікаційної категорії;

- позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади.

Порушенням академічної доброчесності вважається:

- *академічний плагіат* - оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;

- *самоплагіат* - оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;

- *фабрикація* - вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;

- *фальсифікація* - свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;

- *списування* - виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;

- *обман* - надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;

- *хабарництво* - надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;

- *необ'єктивне оцінювання* - свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти.

- надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання;

- вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ'єктивного оцінювання результатів навчання.

Вперше принципи академічної доброчесності були прописані в статті «Викладачі та академічна доброчесність» у 1997 році (видання «Synthesis: Law and Policy in Higher Education», редактор Г. Павел). У ній згадується десять принципів: утверджувати важливість академічної доброчесності; плекати любов до навчання; ставитися до студентів як до самостійної особистості; створювати атмосферу довіри в класі; заохочувати відповідальність студентів за академічну доброчесність; формулювати чіткі очікування для студентів; розробляти справедливі та релевантні форми оцінювання; обмежувати можливості для академічної нечесності; кидати виклик академічній нечесності, коли такі випадки трапляються; допомагати визначити та підтримувати загальноуніверситетські стандарти академічної доброчесності [4].

Дотримання принципів академічної доброчесності сприятиме конкурентоспроможності вітчизняної класичної освіти та загальноуніверситетських стандартів в світовому освітньо-науковому просторі в умовах зростаючого запиту на практичну орієнтованість освітніх програм, розвитку інформаційних та комунікаційних технологій, глобалізаційних процесів в сучасному суспільстві. Лише на засадах відкритості, чесності, прозорості та толерантності може відбуватися продуктивна співпраця та взаємодія всіх учасників освітньо-наукового процесу. Дотримання принципів академічної доброчесності кожен повинен починати з себе, бо саме найкраще вчить власний приклад. Саме доброчесність є мірилом внутрішньої культури людини.

Список використаних джерел

1. Щодо забезпечення академічної доброчесності у закладах вищої освіти/ Лист МОН № 1/9-565 від 26.10.17 року

2. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.

3. Комплекс моральних обов'язків. URL: http://zib.com.ua/ua/125930-scho_rozumiti_pid_profesiynoyu_etikoynu_ta_dobrochesnistyu_v_.html (дата звернення: 01. 10.2018 р.).

4. Центр академічної доброчесності. Десять принципів академічної доброчесності для викладачів. URL: <https://drive.google.com/file/d/0VyePGdGpHh6Wb3Qzc2F3ODBuZWM/view> (дата звернення: 03. 10.2018 р.).

*Решота О. А., к. н. держ. упр., доц.,
доцент кафедри публічного адміністрування
та управління бізнесом
Львівський національний університет ім. І. Франка*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Здійснення освітньої та наукової діяльності в сучасних умовах воєнного стану на території України набуває специфічних ознак та стикається із новими складними реаліями, адаптуючись під вимоги сьогодення. Як ніколи набувають актуальності проблеми порушення прав інтелектуальної власності та академічної доброчесності з причин значної демотивації здобувачів вищої освіти до навчання і, як наслідок, збільшення ризиків порушення законодавства у сфері академічної доброчесності.

Дотримання академічної доброчесності усіма учасниками освітнього процесу виступає однією із основних вимог реформування української освіти на основі міжнародних та європейських стандартів якості вищої освіти та підвищення конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг, сприяє

формуванню у представників освітнього середовища етичних принципів на норм щодо позиції привласнення наукового інтелектуального продукту. Саме від ефективного функціонування інституту академічної доброчесності залежить якість надання освітніх послуг, репутація закладів вищої освіти, науково-педагогічних представників освітнього середовища, конкурентоспроможність випускників на ринку праці та імідж вітчизняної освіти на міжнародному рівні.

На законодавчому рівні питання забезпечення академічної доброчесності та відповідальності за її порушення закріплено в Конституції України та низці Законів України, а саме: «Про вищу освіту», «Про освіту», «Про авторське право і суміжні права» тощо. Відтак, стаття 42 Закону України «Про освіту» визначає «академічну доброчесність як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1].

Зміна сприйняття стандартів академічної доброчесності в освітньому просторі є надзвичайно складним завданням сьогодення. Система забезпечення академічної доброчесності, запобігання та виявлення академічного плагіату є невід'ємною складовою внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти.

Сучасний західний академічний світ виробив певний комплекс інструментарію в академічному середовищі, який включає власні етичні стандарти та передбачає чітку ідентифікацію порушень дослідницької етики. Відтак, ключовими цінностями, базовими для розвитку знань, забезпечення якості освіти та підготовки студентів як відповідальних громадян і кваліфікованих фахівців, є чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність та підзвітність [2].

Оскільки протидія академічній недоброчесності виступає двобічним процесом, що відбувається між основними суб'єктами освітнього процесу, тому вітчизняне законодавство конкретизує вимоги щодо дотримання академічної

добросовісності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками й здобувачами вищої освіти.

Для надавачів освітніх послуг та науковців передбачено посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної добросовісності здобувачами освіти; об'єктивне оцінювання результатів навчання. Для отримувачів освітніх послуг, у свою чергу, передбачено самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання; посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації [3].

Найбільш поширеними різновидами порушення академічної добросовісності в освітньому просторі українських закладів вищої освіти є академічний плагіат, що виступає повним або частковим привласненням наукових здобутків, отриманих іншими дослідниками, а також списування, як використання під час оцінювання результатів навчання зовнішніх додаткових джерел інформації. Причинами частих випадків порушення принципів академічної добросовісності є, на жаль, низький рівень мотивації студентів до отримання знань та здійснення наукових пошуків внаслідок тривалого дистанційного навчання, спричиненого пандемією Covid-19 та повномасштабною війною, недостатній рівень поінформованості здобувачів вищої освіти про політику академічної добросовісності закладу вищої освіти, відсутність відповідальності за привласнення наукових здобутків інших науковців і, як результат, низький рівень академічної культури.

З метою популяризації принципів академічної доброчесності та зниження рівня порушень інтелектуальної власності в наукових та навчальних колах доцільно, окрім запровадження етичних кодексів та положень, які регулюють питання академічної доброчесності та підписання серед учасників освітнього процесу договорів про дотримання академічної доброчесності, поглиблювати просвітницькі роботи щодо дотримання принципів академічної доброчесності на рівні запровадження окремої обов'язкової навчальної дисципліни на базі бакалаврського рівня освіти, що сприятиме роз'ясненню студентській молоді, на початкових етапах здобуття вищої освіти, основоположних правил наукових цитувань та запозичень інтелектуального продукту, дозволить сформувати механізми подолання недоброчесної поведінки та систему стандартів й моральних принципів при здійсненні науково-пошукових досліджень, сприятиме прищепленню студентству відповідальності та культури академічної доброчесності.

Отже, доходимо висновку, що проблема академічної недоброчесності в освітньому середовищі потребує системного підходу до вирішення. На законодавчому рівні доцільним видається розробка та ухвалення окремого закону України про дотримання академічної доброчесності з чітким механізмом притягнення до відповідальності за порушення статей закону. На рівні освітньої політики держави та закладів вищої освіти - прийняття заходів щодо популяризації академічної доброчесності, контроль за її дотриманням завдяки використанню онлайн-платформ та програм для перевірки тексту на плагіат тощо. На рівні надавачів освітніх послуг та здобувачів вищої освіти нагальним виступає потреба формування наукової свідомості, моральних принципів та культури академічної доброчесності задля надання якісних освітніх послуг, формування позитивного іміджу науковця, студента та закладу вищої освіти й посилення рівня конкурентоспроможності випускників ЗВО та підвищення престижу вітчизняних науковців й дослідників.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, с. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#top> (дата звернення: 19.05.2022.)
2. Кравченко О. П. Етичні стандарти академічного середовища: європейські та світові практики. URL: <http://ephsheir.phdpu.edu.ua/bitstream/handle/8989898989/4481/6.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 19.05.2022.)
3. Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, с. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#top> (дата звернення: 19.05.2022.)

Сич О. А., к.е.н., доц.

доцент кафедри фінансового менеджменту

Львівський національний університет ім. І. Франка

ЗАПОБІГАННЯ ПОРУШЕНЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СТУДЕНТСЬКИХ РОБОТАХ

Якими є найпоширеніші помилки, що зустрічаються при перевірці курсової роботи, тез доповідей конференції? Зазвичай, це некоректна робота з літературою. Ось лише декілька з них, що трапляються найчастіше:

- неправильне оформлення списку літератури;
- викривлення даних в списку літератури, зокрема – «омолодження» джерела;
- неправдиве висвітлення джерела;
- неповне вказання використаної літератури.

І якщо перші дві проблеми стосуються недбалого ставлення студента до поставленого завдання, нехтуванням правил, прописаних в методичних

вказівках до курсових робіт, то інші дві сягають глибшої проблеми, що стосується академічної доброчесності.

Академічна доброчесність - це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися, зокрема, і учасники освітнього процесу під час навчання. А порушенням академічної доброчесності згідно з Законом України «Про освіту» [1] вважається, поміж іншого:

- академічний плагіат - оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;
- самоплагіат - оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;
- фальсифікація - свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються наукових досліджень.

Такі порушення, на жаль, є частим явищем в процесі навчання наших студентів. До прикладу, в роботах наведені цілі розділи бакалаврських робіт, дисертацій чи статей без вказання їхнього автора, натомість з приведенням списку літератури, що поданий в першоджерелі. Не одноразово виявлялось, що студент свідомо використовує власні роботи, захищені чи опубліковані раніше, вставляючи їх у нову роботу без зазначення такого факту. Фальсифікація як явище поширена в аналітичних розділах студентських робіт, коли студент змінює роки, за які наведено ті чи інші показники, або модифікує дані для підтвердження своїх висновків.

Постає запитання: як діяти викладачу, виявивши факти порушення академічної доброчесності? Вважаю, що висвітлювати цей факт, знижувати оцінку та застосовувати покарання до «порушника» необхідно. Однак цього не достатньо – варто здійснювати ряд заходів для попередження академічного плагіату та фальсифікацій. Зокрема, перед написанням курсової роботи чи наукового дослідження студентів доцільно ознайомити з правилами використання посилань. Їх є п'ять:

- при цитуванні фрагментів тексту, формул, таблиць, ілюстрацій;
- при запозиченні положень, формул, таблиць, ілюстрацій не у вигляді цитати;
- при перефразуванні, не дослівному відтворенні фрагмента чужого тексту;
- при аналізі в тексті змісту інших публікацій;
- при необхідності посилання читача до інших публікацій, де матеріал, який підлягає обговоренню, представлено повніше [2].

Окрім того, варто обговорити певний еталонний зразок роботи чи дослідження, щоб студенти мали конкретний приклад роботи з літературою. Корисним також може бути спосіб перехресного оцінювання – коли студенти читають роботи один одного та готують свій відгук на умовах анонімності. Це підвищує обізнаність студентів з правилами академічної доброчесності, спонукає до відповідальності перед іншими студентами та викладачем, і, в результаті, покращує якість роботи чи дослідження.

Список використаних джерел

1. Про освіту. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII (Стаття 42)
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Кудінов І.О. Основи наукового цитування. URL: <https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/08/Kudinov-I.O.-Osnovi-naukovogo-czitivannya.pdf>

*Смолінська С. Д., к.е.н., доц.
доцент кафедри фінансового менеджменту
Львівський національний університет ім. І. Франка*

ВИЯВЛЕННЯ ПРОЯВІВ АКАДЕМІЧНОЇ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ: СИНЕРГІЯ НАУКОВЦЯ ТА ПРОГРАМНИХ ЗАСОБІВ ПЕРЕВІРКИ НАУКОВИХ РОБІТ

Поняття «академічна негідність» та «академічна недоброчесність» укорінилися серед вітчизняних науковців та освітян. Ще зі школи учні вважають за норму «подати для перевірки вчителю чи виголосити перед класом начебто свій, а практично чужий реферат чи доповідь» [1]. Причому такі вчинки толеруються вчителями, а безкарне користування чужою роботою закарбовується у свідомості і стає нормою під час виконання подібних робіт.

Дуже часто саме з таким культурним багажем молода людина зі школи приходить до ВНЗ і там продовжує культивувати навички академічної недоброчесності. Плагіат у курсових і дипломних роботах, наукових публікаціях, захист однієї і тієї ж роботи кількома студентами, списування, купівля готової роботи – це далеко не повний перелік наслідків такого академічного виховання. Тому через відсутність академічної культури навчання в університеті на сьогодні відсутнє виховання людей, які вміють самостійно критично мислити, чесних та гідних особистостей, а проблема плагіату в академічних і наукових роботах зокрема недотримання норм і принципів академічної доброчесності в цілому набула поширення не лише серед студентів, а й серед науковців та викладачів.

Однією з причин такого стану справ є відсутність повного нормативно-правового врегулювання цього питання. У законодавстві є багато прогалин, які не дозволяють принципам та цінностям академічної доброчесності повною мірою ствердитися в освітньому середовищі. Водночас державні нормативні документи не дають чітких правил застосування сучасних інструментів та розвитку механізму впровадження цінностей академічної доброчесності.

Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р. встановлює, що обов'язковим для ВНЗ є «вживати заходів, у тому числі шляхом запровадження відповідних новітніх технологій, щодо запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових роботах наукових, науково-педагогічних, педагогічних, інших працівників і здобувачів вищої освіти та притягнення їх до дисциплінарної відповідальності» [2]. Та при цьому відсутні жодні принципи та роз'яснення формування повноцінної системи забезпечення якості освіти.

Насправді університети вже мають достатньо повноважень, щоб розробити засадничі положення боротьби з академічною недоброчесністю, проводити просвітницьку діяльність, ініціювати обговорення серед студентів, науковців, готувати зміни до внутрішніх документів, що врегулювали б питання покарання в разі виявлення плагіату чи викриття інших проявів академічної недоброчесності, впроваджувати курси академічного письма. Усе це все можна починати робити вже зараз, не чекаючи нових розпоряджень.

Впровадити принципи академічної доброчесності в університетську культуру, підвищити академічну мотивацію студентів, викладачів та науковців, навчити старшокласників і студентів формувати власну думку, писати самостійні роботи, проводити дослідження та роботи з великою кількістю інформації, врешті-решт показати, чому важливо бути оригінальним – ось 49 першочергові завдання, які треба виконати ВНЗ та школам. Водночас починати документальне затвердження системи боротьби з плагіатом у межах кодексів честі – це ще один крок до формування практик, на яких базується система академічної доброчесності.

Нині ж, на жаль, лише 27 ВНЗ розмістили у відкритому доступі кодекс честі студента або його аналог, та 19 – кодекс честі викладача, причому всього у 10 випадках це спільний суцільний документ, який охоплює всіх учасників освітнього процесу [3]. Наразі законодавством визначений лише один із видів академічної недоброчесності, а саме плагіат. Також можемо говорити про визначеність прояву хабарництва як пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди в межах кримінального права, яке відповідно охоплює і

прояви хабарництва в академічній сфері. Але поняття «академічної недоброчесності» ширше, ніж хабарництво, плагіат чи списування. Воно включає в себе фабрикацію та фальсифікацію даних, академічний саботаж, професорську (викладацьку) нечесність, академічне шахрайство та ін. [4].

У межах протидії проявам академічної недоброчесності для виявлення і запобігання академічному плагіату в законодавстві передбачено вжиття різних заходів з упровадженням новітніх наукових технологій [2]. Разом із формуванням внутрішніх організацій, які будуть пропагувати цінності та принципи академічної доброчесності серед студентів та викладачів, важливим інструментом у боротьбі з академічним плагіатом має стати програмне забезпечення.

Головне завдання такої програмної системи пошуку ознак плагіату – знайти максимальну кількість збігів у тексті, який перевіряється, з текстами, які містяться в базах даних, підключених до програмного забезпечення, включно із пошуком у мережі Інтернет, та надати їх експерту-оцінювачу в зручному та інформативному інтерфейсі. Таке програмне забезпечення шукатиме текстові збіги, що мають ознаки плагіату.

Для кращого виявлення ознак плагіату одним із ключових моментів є наявність доступу до максимальної кількості репозитаріїв наукових робіт, як національного, так й інституційних. Наразі за даними УкрІНТЕІ із 449 університетів, інститутів і академій різного підпорядкування, що функціонують на території України, лише близько 16 % мають інституційні репозитарії та відкриті електронні архіви [5]. Тому питання створення національного репозитарію академічних текстів, доступ до якого матимуть всі ВНЗ та наукові установи, створення інституційних репозитаріїв у тих установах, де його немає, і розвиток вже існуючих мають бути одними із провідних завдань в межах комплексу дій з боротьби з академічною недоброчесністю. Проте варто пам'ятати, що жодна система не може засвідчити чи є текст плагіатом насправді, чи ні.

Говорити про оригінальність роботи лише після перевірки програмним забезпеченням, але без висновків компетентних експертів не є коректним. Програмна система показує наявність ознак плагіату згідно з перевіркою за заданими базами даних і не може засвідчити оригінальність. Тому повністю передати функції визначення оригінальності роботи на такі системи без залучення експертів не є оптимальним рішенням проблеми плагіату. Водночас зрозуміло, що найкращим оцінювачем на оригінальність і актуальність наукових і академічних робіт залишається експерт, тому що програмне забезпечення, якщо навіть і не знайшло ознак плагіату, не може визначити, наприклад, оригінальність та новизну ідей автора.

Отже, швидкий розвиток мережі Інтернет, відкритий доступ до мільйонів рефератів, статей, книг, інших наукових робіт значно ускладнюють роботу перевіряючому і роблять низькою ймовірність помітити ознаки плагіату, не оригінальність ідеї або інші порушення норм академічної доброчесності, не застосовуючи спеціалізованих програмних продуктів. Але так само неможливо повністю передати ці функції на програмне забезпечення з ряду причин.

Список використаних джерел

1. Берлач А. Плагіат і Феміда // Дзеркало тижня. 2016. Вип. № 28 (22 лип. – 19 серп.). URL: <https://gazeta.dt.ua/SCIENCE/plagiat-i-femida-.html>.
2. Про вищу освіту: Закон України від 1 лип. 2014 р. № 1556-VII // Відом. ВРУ. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
3. Аналітична довідка за результатами дослідження практик академічної доброчесності у вищих навчальних закладах України / М-во освіти і науки України ; Ін-т освітньої аналітики. – Київ, 2016. – 42 с. 113
4. Сацик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий концепт URL: <http://www.saiup.org.ua/novyny/akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontseptsiya-chydiyevyj-kontsept>.
5. Чмир О.С. Національний репозитарій академічних текстів. Лезо Оккама і простір майбутнього // Запобігання та протидія академічному плагіату

у ВНЗ: міжнар. круглий стіл, м. Київ, 16 трав. 2017 р. URL:
http://www.uinteі.kіev.ua/images/files/2017/podii/2017-05/Prezent_Chmir.pdf

Старух А. І., к.е.н., доц.

доцент кафедри цифрової економіки та бізнес-аналітики

Львівський національний університет ім. І. Франка

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ЗВО

Питання академічної доброчесності є актуальними як для освітян та науковців в Україні, так і для всього світу. Сучасні технології дозволяють досліджувати це питання у всіх сферах та розширюють можливості для плагіату, фабрикації, фальсифікації, підробки результатів дослідження та інших порушень академічної етики.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1].

Академічна доброчесність стосується не лише якості освіти – вона напряму впливає на те, яких громадян виховує система вищої в країні, які цінності закладаються під час навчання в університеті та яким є «секрет успіху» в суспільстві. Чи це важка і наполеглива праця, яка допомагає досягати успіхів як окремому індивіду, так і країні в цілому, чи це обман, шахрайство та сумнівна спритність, які потім стають нормами суспільних відносин і тягнуть країну на дно.

Інформатизація суспільства, стрімкий розвиток технологій та вільний доступ до продуктів інтелектуальної власності полегшують процес використання та поширення інформації. Паралельно з цими позитивними явищами набувають усе більших обертів процеси недобросовісного

запозичення, привласнення і використання чужих ідей та думок усіма категоріями вітчизняних вчених, тобто як молодими, так і більш досвідченими. Щоправда, ця проблема притаманна не лише Україні. Так, університети Німеччини мають гарну репутацію, але й там є ряд прикладів недотримання принципів академічної доброчесності [2].

Міжнародний центр академічної доброчесності визначає академічну доброчесність як дотримання п'яти засадничих цінностей: чесності, довіри, справедливості, поваги та відповідальності [3, с. 16]. Дійсно від етичних засад академічної доброчесності залежить прогресивний розвиток науки у державі, який впливає на розвиток суспільства та держави в цілому. Кожна з п'яти засадничих цінностей є елементами одного цілого – доброчесності.

Зазвичай, правила і норми академічної доброчесності, етичної поведінки, професійного спілкування працівників та осіб, що навчаються у ЗВО визначає Кодекс академічної честі.

Кодекс академічної честі (доброчесності) у більшості випадків оформлюється як документ, що схвалюється як найбільш широким представництвом відповідної соціальної групи академічної спільноти (як правило на рівні академічних установ та/або академічних громадських організацій). У зв'язку з цим зазначені акти етичного регулювання мають універсальні норми та локальну складову, що, як правило, залежить від конкретного соціокультурного контексту та обставин, що постійно змінюються.

Виділяють три моделі етичного регулювання навчальної та наукової діяльності академічних установ (зокрема – ЗВО та наукових установ). Дві з них більш-менш точно відповідають двом основним підходам до забезпечення професійно-етичної регуляції в цілому, що орієнтовані на:

1. «згоду»;
2. «чесність»;
3. «об'єднання» першої та другої моделей між собою.

Перша модель передбачає глибоку інтегрованість етичного регулювання в комплекс механізмів управління університетом і підтримки внутрішньо університетської дисципліни.

Нормативна документація за цією моделлю включає значний масив актів із спеціальними додатками з конкретних питань етичного регулювання і розгорнутими кейсами з минулого досвіду роботи етичних органів (зазвичай – відповідних комісій і уповноважених).

Друга модель спирається переважно на декларації принципів і цінностей. Обов'язки членів конкретної соціальної групи академічної спільноти (зокрема – науковців, викладачів і осіб, що навчаються) сформульовані у вигляді цілей індивідуальних дій або навіть бажаних індивідуальних властивостей, які повинні виявлятися в тих чи інших практичних контекстах. Призначення і застосування санкцій – в сфері повноважень адміністрації академічної установи. Нормативна документація є лаконічною. У діяльності етичних комісій та уповноважених з етики робиться наголос на проведення консультаційної та навчально-виховної роботи.

Третя модель має змішаний характер, передбачає поєднання ціннісних декларацій і набору конкретизованих норм. Як правило, регламентація, що здійснюється на основі останніх, не є дуже детальною. Пріоритетним визнається індивідуальна спроможність членів спільноти виносити оцінки та приймати рішення. Система регулювання у цій моделі не зосереджується на контролі і санкціях, однак припускає можливість їх використання в разі прийняття відповідних рішень етичними комісіями або уповноваженими.

Отже, забезпечення якісної освіти у закладах вищої освіти вимагає від усіх учасників освітнього процесу глибокого розуміння основних засад академічної та наукової доброчесності, дотримання їх принципів та дотримання кодексу академічної доброчесності. Адже саме академічна доброчесність є ключем до розбудови сильної держави.

Список використаних джерел

1. Закон України “Про освіту” від 05.09.2017 № 2145-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. 2
2. Wolf S. Bride and cheat to get a doctoral degree in German? / Sebastian Wolf // Transparency International: Global Corruption Report: Education / Gareth 103 Sweeney, Krina Despota, Samira Lindner (Eds.). – New York : Routledge, 2013. – 424 p.
3. Фундаментальні цінності академічної доброчесності / Переклад з англійської. – 39 с.

Татарин Н.Б., к.е.н., доц.

доцент кафедри фінансового менеджменту

Львівський національний університет ім. І. Франка

ВАЖЛИВІ СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УТВЕРДЖЕННЯ В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

В сучасних умовах у сфері освітньої діяльності провідними факторами, що впливають на фінансові результати, є: якість освіти та навчання; рівні навчально-виховного процесу, набору студентів профорієнтаційної роботи (маркетингові комунікації); кількість випущених студентів та кількість студентів за формами навчання; кадровий потенціал тощо.

Так традиційні фінансові показники доповнюються нефінансовими параметрами: задоволення потреб студентів, репутація, імідж, бренд та ін., які, як правило, мають значний вплив на ефективність діяльності вищих навчальних закладів [1].

Сьогодні у портфелі стратегій розвитку вищих навчальних закладів, які пов’язані з діяльністю вищих навчальних закладів на ринку освітніх послуг і

направлені на розвиток потенціалу вищих навчальних закладів, пропонується виділяти наступні види стратегій: стратегію швидкого зростання, помірною зростання, стратегію розширення, стратегію обмеженого розвитку.

Стратегія швидкого зростання притаманна тим вищим навчальним закладам, які бажають у найкоротші строки зайняти лідируючі позиції. Цим вищим навчальним закладам притаманні постійні і високі темпи розширення діяльності, освоєння нових видів освітніх послуг розширення переліку спеціальностей за якими відбувається підготовка студентів, аспірантів та докторантів. Також для такої стратегії характерним є запровадження нововведень у діяльність вищих навчальних закладів: нововведень в методичне забезпечення навчального процесу (створення методичної літератури, електронних підручників), нововведень технологій процесу навчання (дистанційне навчання в Інтернет класах, навчання спільно з розробниками інноваційних технологій), надання інноваційних освітніх послуг (наукові розробки, проекти, дослідження).

Стратегія помірною зростання. Цілі розвитку встановлюються від досягнутого рівня і корегуються у відповідності зі зміною умов. Це самий простий і найменш ризикований шлях дій. Це передбачає не фіксування процесів у їх теперішньому стані, а поступове, без ризиків збільшення поліпшень у поточній діяльності навчального закладу. За цієї стратегії вищі навчальні заклади орієнтовані на формування номенклатури спеціальностей, спектра освітніх програм і додаткових освітніх послуг та на фіксовану частку ринку [2].

Стратегія розширення надає великого значення збільшенню масштабів активності ВНЗ на ринку освітніх послуг в рамках сформульованої місії. Доцільним буде виведення на ринок нових освітніх програм, послуг і продуктів. Проте ухвалення стратегії розширення зазвичай вимагає значних інвестицій і часто пов'язане з великими ризиками, що потрібно враховувати при її розробці й реалізації.

Стратегія обмеженого розвитку застосовується в умовах нестабільності, в разі необхідності трансформації ВНЗ. Вищий навчальний заклад повинен проаналізувати свої можливості та залишити тільки ті спеціальності, за якими він реально здатний підготувати випускника. При цьому ВНЗ повинен враховувати як наявність технічних ресурсів, так і науковий рівень викладачів (їх кількість цитувань у базах даних, якість методичної роботи) та здійснити докорінну реорганізацію адміністративно-управлінського персоналу в напрямку його суттєвого зменшення. Іншими словами, продуктивність праці адміністративного та керівного персоналу вищих навчальних закладів повинна бути суттєво підвищена.

Досить часто на практиці застосовується комбінована стратегія. В рамках стратегії одні підрозділи розвиваються швидше, другі – помірно, треті – стабілізуються, четверті – скорочують масштаби діяльності. У підсумку в залежності від конкретного сполучення даних підходів будуть мати місце загальний ріст, стабілізація або скорочення потенціалу і масштабів діяльності. Ця стратегія в найбільшій мірі відповідає реальним умовам діяльності вищих навчальних закладів.

Функціональна стратегія належить до управлінського плану дій окремого підрозділу або ключового функціонального напрямку всередині певної сфери бізнесу. Вважається, що сучасному вищому навчальному закладу необхідно розробляти функціональні стратегії відповідно до складових інноваційного розвитку, а саме виокремлювати: економічну стратегію, стратегію організації навчального процесу, стратегію організації науково-дослідної діяльності ВНЗ, стратегію організації матеріально-технічного розвитку ВНЗ, стратегію розвитку міжнародних зв'язків та іміджеву стратегію, що спрямовані на підтримку та реалізацію цілей, поставлених перед кожним підрозділом ВНЗ.

У межах розглянутих базових стратегій можуть бути реалізовані різні стратегічні альтернативи. Для кожної з них готуються плани заходів з обґрунтуванням необхідних витрат на їхню реалізацію і з розрахунками очікуваного економічного ефекту від їхнього впровадження [3]. Взаємозв'язок між видами стратегій діяльності вищого навчального закладу наведено на рисунку 1.

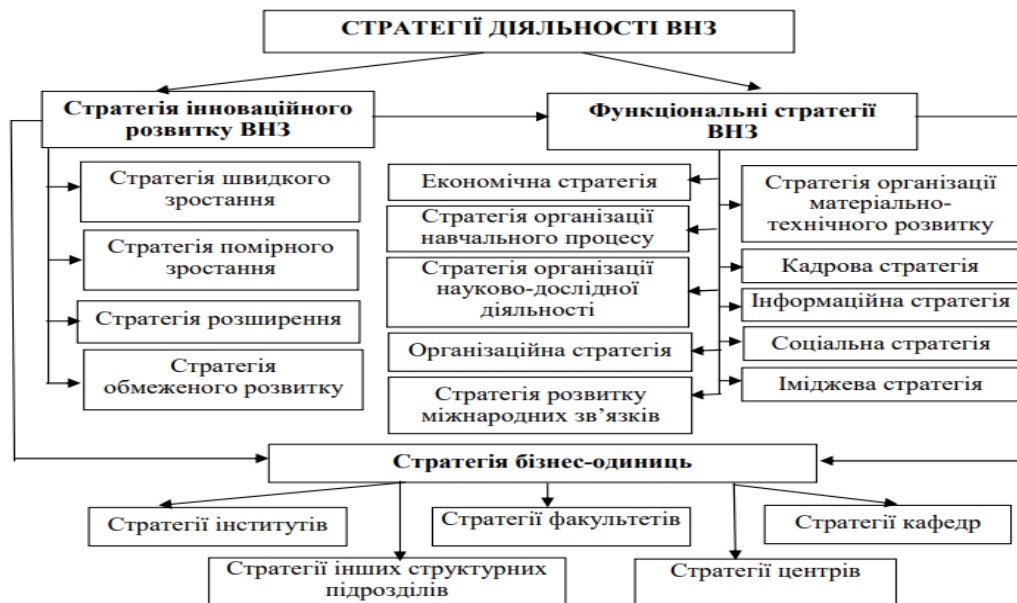

Рис. 1. Взаємозв'язок між видами стратегій діяльності вищих навчальних закладів

Обрання конкретного типу стратегії розвитку вищого навчального закладу здійснюється вищим менеджментом закладу з урахуванням поточної ринкової ситуації, прогнозу динаміки ринку, аналізу зовнішніх викликів, наявного потенціалу, спеціалізації та інших факторів. Важливим елементом при виборі стратегії інноваційного розвитку ВНЗ являється SWOT-аналіз.

Таким чином, з метою розробки напрямів інвестиційного розвитку вищих навчальних закладів доцільним представляється проведення всебічного вивчення «сильних» та «слабких» сторін системи освіти, виявлення наявних (й потенційних) «загроз» та «можливостей» її розвитку. Такий аналіз дозволить створити певний стратегічний баланс негативних й позитивних факторів з

позицій як внутрішнього так і зовнішнього оточення, що допомагає виявити напрями інвестиційного розвитку вищих навчальних закладів, визначити конкурентні переваги на інвестиційному освітньому ринку.

Для реалізації стратегії швидкого зростання можна вжити такі заходи: диверсифікувати джерел фінансування освітньої діяльності; забезпечити ефективний розподіл та використання наявних фінансових ресурсів; залучення зовнішніх інвестицій у розвиток науково-дослідної та інноваційної роботи, матеріально-технічної бази університету; модернізація навчальних планів, програм, змісту навчання; активізувати діяльність вищих навчальних закладів в міжнародному та європейському освітньому просторі тощо [4].

Для реалізації стратегії помірному зростання можна вжити такі заходи: забезпечення високих темпів інноваційної діяльності вищих навчальних закладів, насамперед наукової та інвестиційної складової; оптимізація структури капіталу вищих навчальних закладів; підвищення якості освітніх послуг університету та забезпечення їх відповідності національним, європейським і міжнародним фаховим стандартам.

Для реалізації стратегії розширення можна вжити такі заходи: адаптація діяльності вищих навчальних закладів до умов зовнішнього середовища; виведення на ринок нових освітніх програм, послуг і продуктів; зниження рівня фінансових ризиків роботи.

Для реалізації стратегії обмеженого розвитку можна вжити такі заходи: мінімізація витрат вищих навчальних закладів; підвищення ефективності управління наявними фінансовими ресурсами; скорочення кількості спеціальностей; скорочення адміністративно-управлінського персоналу; удосконалення вертикальної управлінської структури (ректорат – деканат – кафедри);

Отже, для вищого навчального закладу вибір стратегії дає змогу спрямувати усі сили для її реалізації. Вибір стратегії і постановка завдань є ключовим важелем для реалізації поставленої мети. SWOT-аналіз дає змогу побачити в яку сторону потрібно більше спрямувати сили і дослідження.

Список використаних джерел

1. Данилішин Б. М. Інноваційна модель економічного розвитку: роль вищої освіти / Б. М. Данилішин, В. І. Куценко // Вісник НАН України. – 2014. – № 9. – С. 26–35.
2. Добровольська Л. М. Деякі аспекти державного фінансування вищої освіти [Текст] / Л. М. Добровольська // Фінанси України. – 2013. – № 8. – С. 50–55.
3. Норд Г.Л. Особливості фінансування та казначейського обслуговування бюджетних установ на прикладі ВНЗ [текст] / Норд Г.Л., Руденко Н.О. // Наукові праці Чорноморського державного університету. – 2013. – Вип. 149, т. 161. – С. 61-66.
4. Юрченко О.Б. Організація обліку видатків бюджетних установ за новою економічною класифікацією та їх відображення у звітності [текст] / О.Б.Юрченко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2015. – Вип.23.15. – С.283-288.

Шевчук І.Б., д.е.н., проф.

професор кафедри цифрової економіки та бізнес-аналітики

Львівський національний університет ім. І. Франка

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ І РЕАЛІЇ В УМОВАХ КАРАНТИНУ ТА ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Питання дотримання принципів академічної доброчесності всіма учасниками навчального процесу у закладах вищої освіти завжди стояло досить гостро. Особливого змісту воно набуває у такі складні для соціально-економічного розвитку України часи як карантинний, посткарантинний та воєнний періоди. Коли як для викладачів, так і студентів складається ціла низка

умов, що не завжди сприяють дотриманню ними визначеної сукупності етичних принципів та визначених законом правил під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Адже, академічна доброчесність це не лише академічний плагіат, а й самоплагіат, фабрикація, обман, списування, хабарництво, необ'єктивне оцінювання.

Академічна доброчесність починається із доброчесної поведінки викладача та здобувача, що, в свою чергу, передбачає дотримання п'яти фундаментальних цінностей: чесності, довіри, справедливості, поваги, відповідальності та відваги до дій. Доволі складно дотримуватися їх було у звичайних умовах. Ще складніше стає під психологічним тиском війни. Адже викладачі та студенти перебувають зараз у стані підвищеної тривожності, дехто навіть у депресивному стані через постійні тривоги, втрату роботи, загибель близьких, переїзд з постійного місця проживання тощо. При цьому, 4 заклади вищої освіти зруйновано повністю (табл. 1), а 37 – пошкоджено (майже 10% від усіх ЗВО в Україні). Переміщено або перебуває у процесі переміщення 34 заклади вищої освіти (інститути, університети і академії), серед яких Університет державної фіскальної служби, Луганський національний університет ім. Шевченка, Донбаський державний педагогічний університет, Східноукраїнський державний ім. Даля, Українська військово-медична академія, Луганський національний медичний університет, Українська інженерно-педагогічна академія, Приазовський державний технічний університет [5]. А навчальний процес триває і вже скоро буде завершення навчального 2021-2022 року. Викладачам потрібно проводити заняття, опитувати студентів, давати завдання і всіляко залучати студентів у навчальний процес. І це не завжди вдається зробити настільки якісно, якби хотілося викладачу. Те саме можна сказати і про студентів, які через низку об'єктивних причин не можуть долучитися до онлайн заняття чи виконати завдання. За таких умов кожному із учасників навчального процесу доводиться виходити із

ситуації, яка склалася, по-своєму і не завжди з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Таблиця 1

Інформація про кількість пошкоджених і зруйнованих закладів вищої освіти внаслідок вторгнення росії в Україну

Регіон	Зруйновано ЗВО	Пошкоджено ЗВО
Вінницька область	–	1
Донецька область	–	4
Житомирська область	–	2
Запорізька область	3	1
Луганська область	–	2
Миколаївська область	–	3
Сумська область	–	1
Харківська область	1	19
Херсонська область	–	1
Чернігівська	–	3
Разом	4	37

Джерело: сформовано автором на основі даних [1].

Отже необхідно віднайти «золоту середину» між моральними відносинами серед людей та дотриманням принципів академічної доброчесності. Тому дану проблему потрібно розглядати у таких двох ракурсах: по-перше, як дотримуватися академічної доброчесності в умовах дистанційного навчання (що було під час карантину і є тепер в умовах воєнного стану); по-друге, як покращити освітній процес в умовах воєнного стану, а у деяких ЗВО навіть його відновити. Завдяки чому можна виявити нові та невирішені старі проблеми в навчальному процесі, оцінити можливості викладачів та студентів бути учасниками навчального процесу, окреслити орієнтири для вибудовування траєкторії розвитку вищої освіти в Україні в таких непростих умовах сьогодення, напрацювати рішення спрямовані на недопущення масштабності академічної недоброчесності у ЗВО.

Список використаних джерел

1. Інтерактивна мапа зруйнованих та пошкоджених закладів освіти
URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/ministerstvo-osviti-i-nauki-ukrayini-zapuskaye-interaktivnu-mapu-zrujnovanih-i-poshkodzhenih-zakladiv-osviti>

2. Державно служба статистики України. URL:
<http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Інформаційні технології в бізнесі. Частина 1: Навч. посіб. / [Шевчук І. Б., Старух А. І., Васьків О. М. та ін.]; за заг. ред. І. Б. Шевчук. Львів: Видавництво ННБК «АТБ», 2020. 535 с.

4. Проект Закону України «Про академічну доброчесність». URL:
https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2020/12/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%BA%D1%82-%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%83-%D0%9F%D1%80%D0%BE-%D0%90%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%83-%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C_.pdf

5. Шкарлет С. Я не допущу освітнього мародерства. URL:
<https://mon.gov.ua/ua/news/sergij-shkarlet-ya-ne-dopushu-osvitnogo-maroderstva>

Шот А. П., к.е.н., доц.

доцент кафедри обліку, аналізу і контролю

Львівський національний університет ім. І. Франка

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ЇХ ДОТРИМАННЯ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [1]. Академічна доброчесність базується на згоді

усіх учасників академічного процесу дотримуватися правил та виконувати покладені на них обов'язки.

У розвинених країнах академічна доброчесність визначається як критично важлива для забезпечення довіри до наукових результатів та до підтвердження результатів освіти випускників навчальних закладів.

У світі можна спостерігати три типи реакцій на проблему академічної недоброчесності, зокрема це:

1) повне замовчування проблеми та декларування її відсутності;

2) теоретичні розмови про академічну доброчесність на фоні замовчування та відмови розбирати конкретні випадки, аж до оголошення викриттів академічної недоброчесності порушенням «академічної етики»;

3) відкрите та доброчесне ставлення до проблеми, моніторинг та розгляд виявлених випадків недоброчесності та розробка заходів для попередження академічної недоброчесності.

Увага до проблематики академічної доброчесності виникла в Україні, з одного боку, з декларованого бажання долучитись до світових та європейських стандартів, а з іншого – внаслідок публічного викриття численних прикладів академічної недоброчесності.

Поки що в Україні має місце реакція на другу проблему академічної недоброчесності тобто проголошуються декларації, вносяться положення до законів та нормативних документів щодо вимог дотримання принципів академічної доброчесності. Проте, реальне забезпечення академічної доброчесності в науці та освіті далеко не завжди здійснюється: значна кількість виявлених випадків недоброчесності не розглядаються; органи виконавчої влади, відповідальні за державний нагляд в галузі освіти, йдуть на порушення власних нормативних документів для збереження статусу осіб, які порушили стандарти академічної доброчесності, в свідомості учнів та студентів панує думка про прийнятність списування та академічного плагіату.

Міжнародний центр академічної доброчесності при Ратлендському інституті етики, Університет Клемсон в Південній Кароліні, розробив документ

«Фундаментальні цінності академічної доброчесності» (Fishman 2012). За цим підходом, академічна доброчесність – це відданість академічної спільноти, навіть перед лицем труднощів, шести фундаментальним цінностям: чесності, довірі, справедливості, повазі, відповідальності й мужності (табл.1).

Таблиця 1

Принципи доброчесності

Чесність	Академічні спільноти доброчесності просувають пошук істини й знання через інтелектуальну та особисту чесність у процесі навчання, викладання, наукових досліджень і надання сервісів по дорученню адміністрації.
Довіра	Академічні спільноти доброчесності стимулюють і покладаються на клімат взаємної довіри. Клімат довіри заохочує і підтримує вільний обмін ідеями, який у свою чергу дає можливість науковим пошукам реалізуватися найповнішою мірою.
Справедливість	Академічні спільноти доброчесності встановлюють чіткі й прозорі очікування, стандарти для підтримання справедливості у стосунках між здобувачами вищої освіти, викладачами та адміністративним персоналом.
Повага	Академічні спільноти доброчесності цінують інтерактивну, кооперативну природу навчання і пізнання. Вони поважають та вважають за належне розмаїття думок та ідей.
Відповідальність	Академічні спільноти доброчесності покладаються на принципи особистої відповідальності, що підсилюється готовністю окремих осіб і груп подавати приклад відповідальної поведінки. Підтримують взаємно узгоджені стандарти, а також вживають належних заходів у випадку їхнього недотримання.
Мужність	Для розбудови й підтримання академічних спільнот доброчесності потрібно більше, ніж просто вірити в фундаментальні цінності. Трансформація цінностей від розмов про них до відповідних дій, їхнє відстоювання в умовах тиску і труднощів потребує рішучості, цілеспрямованості і мужності.

Джерело: [2].

Академічній доброчесності протиставляється категорія академічної недоброчесності (*academic misconduct, dishonesty*), основні прояви якої найчастіше виявляються у *академічному плагіаті* – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства [3].

За результати всеукраїнського дослідження, у якому взяли участь 1928 студентів та 374 викладачі з 25 ЗВО України було виявлено, що: понад 90% студентів вдаються до плагіату в тій чи іншій формі, і усвідомлення недоброчесності своїх вчинків не зупиняє їх; найпоширенішою формою плагіату є переписування тексту з джерела власними словами без посилання на

джерело, до чого вдається 49%, а найменш поширеною - приєднання до групової роботи без авторської участі в написанні тексту [4].

Статистика плагіату серед студентів, в Україні (дослідження 2018 р.) свідчить, що середній показник текстових збігів у перевірених роботах сягнув 33,16 %. Щонайменше 10% молодих людей погодилися з можливістю купити готову курсову або дипломну роботи, тоді як 44%-85% вважають це категорично неправильним. Наприклад, серед опитаних студентів від 31% до 53% вважають, що завантажувати готові реферати з інтернету і видавати за свої – інколи можна, в той час як від 41% до 63% респондентів висловили думку, що такі дії в навчальному процесі – неприпустимі. Найчастіше плагіат зустрічається серед тих студентів, у яких недостатня мотивація для отримання освіти.

Слід констатувати, що на відміну від європейських країн, системних заходів з протидії плагіату та списуванню у вітчизняних вищих навчальних закладах наразі не здійснюється, або вони мають некомплексний, фрагментарний характер.

Східноукраїнський фонд соціальних досліджень, у свою чергу, сформував такий список основних причин поширеності плагіату серед студентів в українських ЗВО: необхідність виконання великого обсягу письмових робіт протягом навчального року / семестру; узвичаєність дії, що пов'язано з умовами підготовки письмових робіт у школі; низький рівень мотивації викладачів; брак чітких та універсальних форм оцінювання оригінальності тексту, а також її зв'язку з оцінкою письмової роботи; середовище та культура вітчизняної академічної спільноти толерантно ставиться до явища плагіату, який фактично є її атрибутивною характеристикою.

Кризу академічної доброчесності в Україні спричинили багато факторів, серед яких варто зазначити : загальна криза суспільства; відірваність вищої освіти і науки від світової наукової та освітньої спільноти; проблеми законодавства; неузгодженість вимог до закладів вищої освіти, науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти з фінансуванням; відсутність

законодавчо встановлених вимог і усталених процедур оцінювання наукових та навчальних робіт на предмет наявності порушень академічної доброчесності; внутрішня демотивація викладачів і науковців до дотримання принципів академічної доброчесності; поява нових технологій, що значно полегшують копіювання чужих робіт, підміну результатів досліджень комп'ютерним моделюванням та правдоподібними оцінками, редагування графічних, відео- та аудіо- матеріалів тощо.

Список використаних джерел

1. Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти. Лист МОН України від 23.10.2018 № 1/9-650. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-650729-18#Text>.
2. Принципи академічної доброчесності. URL : <https://www.pdau.edu.ua/content/pryncypy-akademichnoyi-dobrochesnosti>.
3. Про освіту. Закон України від 05.09 2017 р. № 2145-VIII URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
4. Хронічний плагіат в українських ВНЗ. URL : <https://commons.com.ua/ru/pro-plagiat/>.

Шушкова Ю.В., д.е.н., доц.

професор кафедри фінансового менеджменту

Західна О.Р., к.е.н., доц.

доцент кафедри фінансового менеджменту

Львівський національний університет ім. І. Франка

ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ПОШИРЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ НЕДОБРОЧЕСНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Одним із головних принципів організації освітньої та наукової діяльності науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти є дотримання академічної доброчесності.

Згідно статті 42 Закону України «Про освіту» «академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [1].

З позиції педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників ЗВО дотримання академічної доброчесності передбачає посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти; об'єктивне оцінювання результатів навчання. З позиції здобувачів освіти дотримання академічної доброчесності передбачає самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання; посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації [1].

Проте, як стверджують науковці, недотримання принципу академічної доброчесності є проблемою не лише вітчизняної освіти, але й світової. Так, у науковій роботі Teixeira (2013) на прикладі вибірки студентів бакалаврату 2-4-го курсів навчання числом більш як 7 тис. осіб з 21 країни світу, у тому числі з Польщі, Словенії, Румунії, та в порівнянні з високорозвиненими державами, аргументується, що академічне шахрайство у формі списування на іспитах в минулому є предиктором поточного рівня корупції в країні. В іншому відомому міжнародному дослідженні студентів економічного і бізнес-профілю, яке базувалось на опитуванні респондентів з багатьох куточків світу, у тому числі з України, було показано, що випадки академічного шахрайства найчастіше

зустрічаються саме в нашій країні, а найменше схильності до таких проступків у представників Албанії, Киргизстану і США [2].

Випадки порушення академічної доброчесності, а саме масового списування, неодноразово висвітлювалися в загальнонаціональних засобах масової інформації України. Зокрема, вкрай показовою з позицій екстремального порушення стандартів академічної доброчесності виявилась ситуація з велетенськими чергами за шпаргалками під час зимової підсумкової сесії 2017 р. в одному з провідних економічних університетів України, коли самі ж студенти КНЕУ імені Вадима Гетьмана зафіксували й виклали в соцмережі інформацію, як їм продають шпаргалки біля гуртожитку. При цьому реакція керівництва університету та МОН України неадекватні відносно рівня і масштабу виявленої проблеми [2].

То ж які причини спонукають здобувачів освіти вдаватися до академічної недоброчесності? Чому вони списують, купують різноманітні роботи, які б мали виконувати самостійно? Головна причина криється у ціннісних і моральних орієнтирах самого здобувача, його етичних установках. Безперечно рішення списати чи «закрити очі» на списування, плагіат, фальсифікацію чи звичайне повне незнання і небажання щось знати – це особисте рішення здобувача. Саме здобувач вирішує, чи йому вдаватись до шахрайства і руйнувати свою особистість, чи намагатись щось з цим усім робити.

Водночас, варто наголосити, що рівень підготовки осіб, які вступають до ЗВО, інколи дуже низький, молодь не має навиків навчатися «правильно». За роки навчання у закладах середньої освіти у них виробляється звичка до імітації навчання, в тому числі й у формі списування та подання скопійованих з інтернету чи виконаних іншими особами текстів як власних. Крім цього, ще у школах молодь звикає до найпростішої форми академічної недоброчесності, а саме до списування. На превеликий жаль, загальна думка «не попався на списуванні – добре, а попався – мусиш спробувати ще раз», «всі списують, але йому (їй) просто не пощастило; «народна» культура списування та підказування в процесі навчання, явища – характерні як для СЗШ, так і ЗВО.

До інших причин академічної недоброчесності варто віднести:

- соціально-економічні (низький престиж наукових досліджень і розробок, брак фінансування досліджень тощо);
- соціально-психологічні (недостатньо серйозне ставлення до дисциплін, що є, на думку здобувачів освіти, малозначущими в їхній професійній діяльності, усвідомлення «непотрібності», «формальності» завдань, їх відірваності від практики й майбутньої трудової діяльності);
- культурно-виховні (неготовність здобувачів освіти до самостійної інтелектуальної, розумової та аналітичної діяльності, відсутність навичок роботи з літературою й коректного цитування джерел, низька морально-етична культура, зосередження студентів на кінцевих результатах (диплом про вищу освіту як цінність), а не на сформованих навичках і компетенціях як довгострокових результатах отримання освіти);
- організаційно-управлінські (низька планка прийому абітурієнтів до навчального закладу, відсутність жорсткого контролю проявів академічного шахрайства з боку викладачів і керівництва навчального закладу, відсутність покарань);
- інформаційно-технологічні причини (широка доступність інформації та сприятливі умови для її нелегального копіювання) та ін. [3].

Отже, чітке виокремлення причин виникнення академічної недоброчесності серед здобувачів освіти, вивчення і розуміння природи їхнього походження дасть можливість розробити та імплементувати ефективну політику забезпечення академічної сумлінності та честі як на рівні окремого ЗВО, так і на рівні національної системи вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий концепт. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontseptsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchoji-osviti>

3. Варава І. Причини існування академічної недоброчесності студентства в сучасному освітньо-науковому просторі та шляхи її подолання. *Актуальні проблеми гуманітарних наук*. Вип 33, том 1, 2020. С. 272-278.

*Ярема Я.Р., д.е.н., доц.
професор кафедри обліку, аналізу і контролю
Львівський національний університет ім. І. Франка*

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В НАУКОКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У зв'язку з стрімким розвитком технологій та майже необмеженим доступом до продуктів інтелектуальної власності набувають усе більших обертів процеси недобросовісного запозичення, привласнення і використання чужих ідей та думок різними категоріями вітчизняних вчених, тому питання академічної доброчесності та наслідків її недотримання є досить актуальними на сьогодні в Україні [1].

В умовах постійно зростаючого значення наукової діяльності в сучасному світі дискусії про доброчесний статус науки, а також про етичні фактори наукової діяльності не лише продовжують залишатися в центрі уваги інтелектуальних досліджень, а й отримують нові імпульси з боку соціальної практики [2].

Відповідно до статті 42 Закону України «Про освіту», «академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [3].

Виходячи з цього визначення, дотримання академічної доброчесності можна трактувати, насамперед, як дотримання всіма учасниками освітнього процесу принципів чесності, неприйнятності плагіату, списування,

несанкціонованого використання чужих напрацювань, підтримання сприятливого соціально-психологічного клімату, формування толерантності та високих моральних стандартів професійної діяльності науковця.

Академічна доброчесність, з одного боку, є складною міждисциплінарною категорією, яка поєднує в собі етичні норми й правила поведінки людини в освітньо-науковому середовищі та механізми й інструменти, за допомогою яких останні реалізуються на практиці. З іншого – існує цілий комплекс чинників, передусім морально-культурних, інституційних, освітньо-виховних, які впливають ззовні чи зсередини на університет, визначаючи його спроможність і прагнення протидіяти академічній нечесності [4, с. 194].

Академічна доброчесність включає в себе кодекс честі вищого навчального закладу, антикорупційні заходи, етичні норми академічного середовища, високий рівень культури та свідомості, повагу до наукового дослідження та боротьбу з плагіатом.

Академічна доброчесність насамперед потребує звернення до гідності людини, до її поваги до інших. Чим вищий рівень взаємоповаги, чесності та довіри у спільноті, тим якісніше людина здатна вирішити свої завдання.

Завданням вищої освіти є створення фундаменту академічної доброчесності на базі інтелектуальної гідності і повазі до думок та ідей інших в процесі навчання і дослідження.

Забезпечення сприятливої атмосфери для навчання та однакових можливостей для отримання якісної освіти є метою дотримання академічної доброчесності.

Останні роки українська наукова та освітня спільнота все більше звертається до питань академічної доброчесності та впровадження міжнародних академічних стандартів. У цивілізованому академічному світі велика роль відводиться фундаментальним цінностям академічної доброчесності.

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає: посилення на джерела

інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право; надання достовірної інформації про результати досліджень та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність; контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти.

Проблема порушення академічної доброчесності стоїть надзвичайно гостро в сучасному освітньому та науковому просторі України, адже через непередбаченість, упереджене оцінювання, зловживання повноваженнями, порушення морально-етичних норм страждають доброчесні учасники освітнього та наукового процесу.

Шляхи подолання проблем, спричинених недотриманням принципів академічної доброчесності, стали в Україні предметом наукових досліджень та обговорення на різних академічних платформах. Утім, результати цих розвідок навряд чи можна вважати вичерпними через складність та неоднорідність проблеми. Подолання академічної нечесності перш за все потребує звернення до гідності людини, до її самоповаги та поваги до інших. Чим вищий рівень взаємоповаги, чесності та довіри у спільноті, тим краще людина здатна вирішити свої завдання. Поступово все більше людей, які працюють у сфері освіти, переконуються, що позитивні зрушення в країні слід починати з себе, із власного робочого місця і ставлення до виконання своїх обов'язків [5, с. 97].

Слід відмітити, що у науковому середовищі проблема академічної доброчесності виявилася відносно недавно. Актуальності вона набула із розвитком технологій, а також з глобальним доступом до наукових здобутків науковців у цілому світі. Зокрема з'являються відповідні програми з розпізнавання текстів, де перевірка здійснюється не лише за ключовими словами, але й за певними змістовими модулями. З виникненням питання підвищення якості перевірок постає проблема формування цілісної глобальної бази наукових текстів.

Велика роль і зростаюче значення науки в житті сучасного суспільства, з одного боку, а з іншого — небезпечні негативні соціальні наслідки бездумності,

а часом і відверто злочинного використання досягнень науки підвищують в наші дні вимоги до етичних якостей учених, до етичної, якщо ставити питання ширше, сторони наукової діяльності [6, с. 104].

Дотримання академічної доброчесності є запорукою досягнення успіху в науково-освітній діяльності та забезпечення і посилення якості освіти у вищих навчальних закладах.

Список використаних джерел

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 170 с.
2. Васильєва Т., Колдовський А. Місце наукової етики в розвитку успішної кар'єри науковця. URL: http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/monografii/Monografiya_young_scientist.pdf
3. Закон України “Про освіту” від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
4. Тицька Я. Академічна доброчесність та академічна відповідальність у забезпеченні якості освіти. *Підприємництво, господарство і право*. № 11. 2018. С. 192 – 195.
5. Дойчик М. Академічна чесність : данина моді чи життєва необхідність? Академічна чесність як основа сталого розвитку університету. Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. Київ : Таксон, 2016. С. 93 – 106.
6. Дурман М.О. Константа академічної доброчесності в науковій етиці. *Інвестиції: практика та досвід*. № 21. 2021. С. 100-106.

*Ясіновська І.Ф, к.е.н, доц.
доцент кафедри фінансового менеджменту
Львівський національний університет ім. І. Франка*

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД БОРОТЬБИ З АКАДЕМІЧНОЮ НЕДОБРОЧЕСНІСТЮ

Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р. встановлює, що обов'язковим для ЗВО є вживання заходів щодо запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах наукових, науково-педагогічних, педагогічних, інших працівників і здобувачів вищої освіти.

Варто дослідити досвід інших країн боротьби з плагіатом, зокрема країн ЄС, який є досить різноманітним.

У Німеччині одне з найбільш ригористичних розумінь авторського права. Тут відсутня можливість використання робіт випускників у порівняльній базі даних, випускові роботи на стадії захисту майже не перевіряються на наявність текстових запозичень. Проте кожен німець знає, що якщо через 5–10 років він досягне успіху, зробить кар'єру, а хто-небудь перевірить його роботу на наявність плагіату і знайде бодай два речення не належно оформлених та без посилання скопійованих, його одразу звинуватять у плагіаті. Людина одразу позбудеться не тільки наукового ступеня, ученого звання, але й посади. До того ж на все життя отримає клеймо злодія. З 2009 р. дипломні роботи в Словаччині перевіряються на наявність плагіату та зберігаються в цифровому сховищі (державна система), а з 2010 р. міністерство освіти, науки, досліджень і спорту Словацької Республіки зобов'язало всі ВНЗ використовувати цифрове сховище та перевіряти на наявність плагіату [1].

Система «Anti-Plagiarism» була запроваджена до загального користування в британських ВНЗ відповідно до урядової програми. Через три роки, фінансування взяли на себе самі ВНЗ. Згідно з правилами одного з найкращих світових навчальних закладів – Оксфордського університету одним із найсерйозніших «гріхів» під час іспитів є списування та плагіат. Подібні

випадки, які мали місце в університеті, обов'язково розслідуються, а штрафи, накладені на студентів, залежно від провини можуть змінюватися від зняття балів аж до виключення з університету. Навіть якщо виявиться, що плагіат є випадковим, це може призвести до серйозного покарання. Запроваджені положення, які стосуються порядку складання іспитів, також застосовуються до «оцінювання дисертації, магістерських та курсових робіт, які не приймаються у формальних умовах експертизи, але які враховуються або становлять частину роботи для отримання стипендії, наукового ступеня чи вченого звання [3].

У Польщі з 1 жовтня 2014 р. запроваджена обов'язкова перевірка всіх дипломних робіт на наявність плагіату. Європейський Союз вкладає значні кошти в напрацювання, застосування та поширення процедур щодо виявлення та запобігання плагіату у ЗВО.

Важливим є і вивчення міжнародних документів, які пов'язані з етичними принципами у вищій освіті. Такі узагальнення висвітлені у праці Є. Стадного [2]:

- integrity – суцільна відданість індивідів та всієї інституції моральним принципам та стандартам, які створюють бар'єр для недоброчесності;

- чесність – систематичне уникнення шахрайства, обману, крадіжок та будь-якої безчесної поведінки;

- правда – необмежене прагнення до істини, вільне та відкрите поширення знань та їх удосконалення (збагачення);

- прозорість – доступність та відкритість інформації, правил, планів, процесів та дій, які передбачають, що працівники університету зобов'язані діяти відкрито, передбачувано та зрозуміло задля просування власної підзвітності та залученості учасників освітнього процесу;

- повага до інших – повага до гідності інших, їхнього фізичного та психічного здоров'я, на благо колегіальності та співпраці з іншими учасниками освітнього процесу;

- довіра – усі учасники освітнього процесу мають впевненість в чесності та integrity один одного та можуть покластись один на одного;

– підзвітність – учасники освітнього процесу належним чином використовують делеговані їм повноваження;

– справедливість – неупереджене, однакове ставлення до всіх учасників освітнього процесу, позбавлене дискримінації та нечесності;

– рівність та соціальна справедливість – рівний доступ до освіти незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, гендерної ідентичності, сексуальної орієнтації, етнічного, соціального, національного походження, стану здоров'я, інвалідності;

– демократичне управління – управління системою вищої освіти та університетом повинні базуватися на залученні усіх відповідних учасників освітнього процесу та етичному виконанні своїх повноважень керівництвом на різних ланках;

– якісна освіта – усі учасники віддані ідеї досягнення найвищої можливої якості освіти;

– самовдосконалення та вдосконалення системи – учасники освітнього процесу визнають важливість та докладають максимальних зусиль для постійного вдосконалення освітньої системи, зокрема шляхом власного професійного розвитку;

– інституційна автономія – визнання потреби у відповідній самостійності університетів задля уникнення надмірного централізованого політичного контролю за освітньою системою;

– міжнародна співпраця – усі учасники освітнього процесу визнають важливість міжнародної колаборації в освіті.

На нашу думку, в умовах сучасності важливо сприяти академічній доброчесності, формувати принципи її дотримання та пріоритети поширення.

Список використаних джерел

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.

2. Стадний Є. Деякі рекомендації щодо впровадження етичних кодексів в українських вищих навчальних закладах. Проект сприяння академ. доброчесності в Україні. 2017. 18 с. Режим доступу : <https://drive.google.com/file/d/0ByYt3wkv0LOAd282OEtWaTJwX1U/view>.

3. Plagiarism. – Access mode : <https://www.ox.ac.uk/students/academic/guidance/skills/plagiarism?wssl=1>.